

Scripta Israël

Diederik Tijssen & Arie Kuiper

PerspectieF, Werkgroep Buitenlandse Zaken

17-10-2007

Voorwoord

*Vraag om vrede voor Jeruzalem: 'Dat rust hebben wie van je houden, dat vrede heerst
binnen je muren en rust in je vesting.'*
Psalm 122: 6,7

Het conflict in het Midden-Oosten is met haar complexiteit en lange voorgeschiedenis onderwerp van veel discussie. Perspectief heeft zich niet in die discussie willen mengen zonder een goed onderbouwde visie te ontwikkelen, waarin we recht willen doen aan de religieuze, historische en humanitaire aspecten van het conflict. Bovenal hebben we gestreefd naar een in alle opzichten genuanceerd stuk. Daar zijn de schrijvers van de scripta groots in geslaagd.

Toch moeten we beseffen dat wij niet in staat zijn het conflict op te lossen. Gods plannen met Zijn volk zijn ondoorgrondelijk, en er gebeuren veel dingen die we niet begrijpen. Laten we daarom vertrouwen op Hem, en doen zoals David in Psalm 122, bidden voor de vrede van Jeruzalem.

Mart Keuning
Vice-voorzitter en bestuurslid politiek

Hoofdstuk 1

De geschiedenis van een eeuwigdurend conflict.

Om te kunnen zien hoe de huidige staat Israël is ontstaan, is het noodzakelijk de geschiedenisboeken in te duiken. Het land Israël wordt al ongeveer 4000 jaar als het beloofde land beschouwd door de Joden. Het eerste bewijs hiervoor is te vinden in Genesis 12:2. God zegt tegen Abraham "Ga naar het land dat ik je zal wijzen. Ik zal je tot een groot volk maken, (...)", en later in Genesis 13:14b: "kijk eens goed om je heen, kijk vanaf de plaats waar je nu staat naar het noorden, het zuiden, het oosten en het westen. Al het land dat je ziet geef ik aan jou en je nakomelingen, voor altijd." Hier al werd door God de basis gelegd voor de verbinding tussen het volk Israël en Kanaän. In de tijd na de belofte steeds Joden in Israël geleefd, met uitzondering van de tijd in Egypte en de ballingschap. In 70 n.C. werd Jeruzalem verwoest door de Romeinen en de Joden raakten in diaspora, dat wil zeggen, verspreid over de naties. In de eeuwen daarna hebben de Joden periodes van betrekkelijke rust en voorspoed meegemaakt, maar ook periodes van zware vervolging en antisemitisme. Een voorbeeld hiervan is de vervolging van de Joden tijdens de pestepidemieën in Europa. Door de uitstekende wasvoorschriften uit het Oude Testament (OT) hadden de Joden een verlaagde kans op besmetting. Als gevolg van het lage sterftcijfer onder de Joden, werden de Joden beschuldigd van 'vergiftiging' en vervolgd.

Europa

Eind 19^e en begin 20^e eeuw waren de antisemitische gevoelens bij de Europese bevolking opnieuw sterk. Die gevoelens van antisemitisme leidden bij de Joden tot een hernieuwd verlangen naar zelfstandigheid en soevereiniteit. ¹ De Oostenrijkse journalist Theodore Herzl zag de oprichting van een Joodse staat als de oplossing voor de verlangens van het Joodse volk. In 1897 werd door zijn invloed het eerste Zionistische congres georganiseerd met als doel de mogelijkheden van een Joodse staat te bespreken. Hier werd bepaald dat het doel van het Zionisme is "to create for the Jewish people a home in Palestine, secured by public law"². Eerder werd door Herzl nog wel de mogelijkheid geopperd om elders een Joodse staat te creëren. In gesprekken met het Verenigd Koninkrijk werd eerst nog Uganda geopperd als mogelijke vestigingsplaats voor het Joodse volk. Voor de Joden was er echter maar één mogelijkheid: Eretz Israel³, het heilige land. In 1917 werd door de Britse minister van buitenlandse zaken Balfour een bericht uitgevaardigd naar de Joodse gemeenschap. In deze 'Balfour-declaration' werd de steun van de Britse overheid onder woorden gebracht, de steun voor "the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people".⁴ Tijdens deze periode vertrokken al grote aantallen Joden naar Palestina. Na de Eerste Wereldoorlog, in

---

¹ Britannica online, 2-10-2007, <http://www.britannica.com/eb/article-219418/Israel>

² Bregman, Ahron, *A History of Israel, 2002*: Palgrave MacMillan, New York, p.1

³ Bregman, Ahron, *A History of Israel, 2002*: Palgrave MacMillan, New York, p. 7

⁴ *Balfour declaration*, 2-11-1917, <http://www.israel.org/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/The%20Balfour%20Declaration>

de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw, ging het bijzonder slecht met de economie in Europa. De werkloosheid en de inflatie waren bijzonder hoog. Met de Joden ging het in die tijd relatief goed. Deze situatie was de vruchtbare bodem waarin mensen als Adolf Hitler hun ideeën zaaiden. Ondanks deze gevaarlijke situatie werd door Groot-Brittannië in 1939 een stop gezet op de emigratie van Joden naar Palestina. Groot-Brittannië hoopte op deze manier de Arabische steun tegen Nazi-Duitsland te behouden. Deze immigratiestop werd door de Joodse gemeenschap beschouwd als verraad door Groot-Brittannië. De geschiedenis van de Joden beleefde in de tijd daarna een duistere periode. Nazi-Duitsland vermoordde tijdens de Tweede Wereldoorlog zes miljoen Joden in de concentratiekampen.

Onrust in Brits Palestina

In het begin van de twintigste eeuw vertrokken steeds groepen Joden naar Palestina. Een aantal factoren heeft hier aan bijgedragen, waaronder de negatieve houding ten opzichte van de Joden in Europa en een hernieuwde wens terug te keren naar het heilige land. De eerste golf vertrok in de jaren negentig van de negentiende eeuw. Zoals hierboven is beschreven ontstond in diezelfde periode de Zionistische beweging. Tijdens de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw emigreerden grote groepen Joden naar Palestina. Dit was sinds de zestiende eeuw onder Turks (Ottomaans) bewind en kwam na de Eerste Wereldoorlog onder Brits mandaat omdat het Ottomaanse rijk de Duits-Oostenrijkse kant had gesteund tijdens de oorlog. De Volkerenbond (voorloper van de VN) plaatste Palestina na de oorlog daarom onder Brits mandaat. Net als in de periode van het Ottomaanse rijk hadden de Joden noch de Arabieren het bestuur over het land. Door Groot-Brittannië werd lang de mening uitgedragen dat in Palestina twee verschillende staten konden bestaan: een voor Joden en een voor Arabieren. Dit stuitte echter op fel verzet van de kant van de Arabieren. Om de vrede te bewaren werden er daarom restricties gesteld aan de Joden in de vorm van het *Churchill witboek*. Er werd besloten dat alleen het gebied ten Westen van de Jordaan gebruikt kon worden door de Joden en dat de immigratie van Joden beperkt moest worden door de economische capaciteit van het land. Inmiddels was er een vierde immigratiegolf geweest als gevolg van de immigratiestop van de V.S. en het groeiende antisemitisme in Polen. Voor de Arabische bevolking was deze laatste immigratiegolf de druppel, ze kwamen in april 1936 in opstand tegen zowel de Joden als het Britse bestuur. Opvallend is dat deze opstand voor de Joden bijzonder gunstig is geweest. Zij kregen van de Britten meer rechten om zichzelf te verdedigen waaronder het recht op een bewapende macht. Ook leverden de Arabieren geen diensten en producten meer aan Joden, waardoor de Joden gedwongen werden deze producten en diensten zelf te gaan ontwikkelen. De door de Arabieren beoogde resultaten bleven uit, het effect was de verzelfstandiging en groei van de Joodse gemeenschap. In de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog wilde het Verenigd Koninkrijk echter de rust in Palestina waarborgen. Om de steun van de Arabieren te behouden in de Tweede Wereldoorlog werd de migratie van Joden naar Palestina stopgezet. Dit werd door de Joden opnieuw gezien als verraad van de Britten. De Joden hadden het gevoel belaagd te worden van alle kanten: ze waren verraden door de Britten met een nieuw *witboek*, de Nazi's vervolgden de Joden en de Arabieren waren hen ook niet gunstig gezind. In deze politieke spagaat deed David Ben-Goerion de volgende uitspraak: 'We shall fight with Great

Britain in the war as if there were no White Paper, and we shall fight the White Paper as if there were no war.⁵

Na de oorlog vochten de Joden fanatiek tegen de Britten in Palestina. Na een zware aanslag op het King David Hotel in Jeruzalem probeerden de Britten met extra troepen de Joodse opstand in bedwang te houden. Dit mislukte, en op 2 april 1947 gaf het Verenigd Koninkrijk het mandaat terug aan de VN. Datzelfde jaar werd de "Palestijnse kwestie" besproken door de VN, maar de Arabieren boycotten deze bijeenkomst. Er werd een delegatie naar Israël gestuurd om de situatie te beoordelen. Toen deze delegatie van de VN onderzoek deed naar de situatie in Israël, werd een overvol schip met bijna vijfduizend Holocaustoverlevenden geweigerd aan te meren in Israël. Het schip werd teruggestuurd naar de haven van vertrek: Marseille in Frankrijk.

De VN keurden op 29 november 1947 een resolutie goed waarin een onafhankelijke Israëlische staat werd ingesteld. Het lijden van de Joden in de oorlog en de gevoelens van de Westerse wereld ten opzichte van de Joden hebben een belangrijke rol gespeeld in het ontstaan van de staat Israël. Ook het incident met het Franse vluchtelingenschip heeft in die tijd sterke indruk gemaakt op de delegatie van de VN die het voorstel deed. Echter niet alleen overwegingen met betrekking tot de oorlog hebben hier een rol gespeeld. De VN hadden ook te maken met de realiteit van Palestina: de aanwezigheid van grote groepen Joden maakte de onderlinge verhouding tussen de Joden en de Palestijnen onhoudbaar.

De geboorte van Israël.

Op 14 mei 1948 riep David Ben-Goerion Israëls onafhankelijkheid uit, en eindigde het Britse mandaat over Palestina. Tegelijkertijd was dit ook het startsein voor de collectieve acties van de omringende landen tegen Israël. Kort na de onafhankelijkheidsverklaring erkenden veel landen, waaronder de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie, de nieuwe staat Israël. In de dagen die erop volgden, vielen de Egyptische en Syrische troepen Israël binnen, maar die werden tot staan gebracht en met snelle aanvallen teuggedreven. Een paar maanden na de onafhankelijkheid van Israël had de nieuwe staat al veel meer land dan ze had bij de onafhankelijkheidsverklaring. Er brak een periode van betrekkelijke rust aan. Er moest onmiddellijk een land worden opgebouwd. Joden vanuit de hele wereld trokken naar Israël, waaronder veel overlevenden van de Holocaust. Met hulp van de VS en West-Europa werd in korte tijd een hele maatschappij opgebouwd die in hoge mate zelfvoorzienend was.

Egypte had in de jaren na de Israëlische onafhankelijkheidsoorlog de Sinai-woestijn veranderd in een permanente legerbasis. In het gebied rond het Suezkanaal waren tot die tijd nog Britten gelegd. Toen het kanaal in 1956 door Egypte werd genationaliseerd, besloot de Egyptische president Nasser Israëlische schepen te weigeren. Diezelfde president Nasser vroeg in datzelfde jaar steun aan Rusland voor de levering van wapens. Toen Egypte in oktober 1956 een verbond sloot met Jordanië en Syrië, besloot Israël een aanval uit te voeren en veroverde binnen een maand het Sinai-schiereiland tot aan het Suezkanaal. Toen de VN beloofden een troepenmacht te installeren en de toegang tot het Suezkanaal garandeerden, trokken de Israëlische troepen zich terug uit de Sinai. Dit

---

⁵ Bregman, Ahron, *A History of Israel*, 2002: Palgrave MacMillan, New York, p.33

bliksemoffensief staat in Israël bekend als de Sinaï-campagne, maar is ook bekend als de Kadesh-oorlog. In de tien jaar na de Kadesh-oorlog groeit de Israëlische economie gestaag, en worden er universiteiten, scholen en een parlamentsgebouw gebouwd.

1967- de Zesdaagse oorlog

De rust was van korte duur. Tussen Syrië en Israël bestond sinds 1948 een aantal gedemilitariseerde zones die Syrië had bezet tijdens de onafhankelijkheidsoorlog. Israël beschouwde deze zones echter als Israëlisch. In de jaren '65 en '66 lokte Israël een aantal conflicten met Syrië uit. Moshe Dayan, voormalig aanvoerder van het Israëlische leger zegt hierover:

“It used to go like this: We would send a tractor to plow someplace of no value in the Demilitarised Zone knowing, in advance, that the Syrians would start shooting. If they refrained, we would instruct the tractor to keep on advancing, until the Syrians lost their temper and started shooting. Then we would start firing artillery and, later, also send our air force...”⁶

De Sovjet-Unie verstrekte Syrië en Egypte de onjuiste informatie dat Israël grondtroepen naar de grens met Syrië had gebracht. Als reactie op deze vermeende Israëlische troepenbewegingen sloot Egypte essentiële waterwegen voor Israël af, bijvoorbeeld voor de haven van Eilat. Eind mei 1967 stonden Egyptische en Israëlische legers tegenover elkaar in de Sinaï. Op 5 juni 1967 ging Israël in de aanval. Met een verrassingsaanval door de lucht werd binnen drie uur de meerderheid van de Egyptische gevechtsvliegtuigen uitgeschakeld. Israël trok vervolgens met grondtroepen de Sinaï in. Ook Jordanië en Syrië werden verslagen en Israël veroverde de Sinaï, de Golanhoogte, de Gazastrook, Samaria en Jeruzalem. Israël ruimde 200 Palestijnse huizen om de Klaagmuur, zodat er een plein zou ontstaan. Het idee van Israëlische legerleiders om de Rotskoepel op te blazen werd afgewezen door de regering.

De Jom Kippoeroorlog

Na de zesdaagse oorlog trekt Israël zich terug uit een gedeelte van de bezette gebieden, maar in '69 en '70 komt het weer tot schermutselingen tussen Egypte en Israël. Een nieuwe geweldsclimax werd

Israëlische politiek

De Israëlische politiek kent verschillende partijen. Tot 2005 waren de centrumrechtse Likud en de centrumlinkse arbeiderspartij Avoda de grootste partijen van het land. Toen Ariel Sharon in november 2005 afsplitste van Likud en de partij Kadima oprichtte, werd dit de grootste partij. Naast deze belangrijke partijen is er nog een aantal religieus-orthodoxe en conservatieve partijen die een belangrijke rol spelen in het parlement. De premier werd vaak afwisselend door de arbeiderspartij of de Likud-partij geleverd (en na de splitsing van Likud door Kadima).

⁶ Bregman, Ahron, *A History of Israel*, 2002: Palgrave MacMillan, New York, p.105

echter pas bereikt in 1973. Op de Grote Verzoendag vielen Egypte en Syrië Israël binnen. Deze oorlog draagt dan ook de naam van deze dag: de Jom Kippoer-oorlog. Op 6 oktober 1973 reden om 16:00 uur de Egyptische tanks de Sinaï in. Egypte en Syrië gebruikten voor deze oorlog dezelfde tactiek als Israël tegen Egypte had gebruikt in de Zesdaagse oorlog: een snelle aanval met gevechtsvliegtuigen, gecombineerd met een massale grondoorlog. Syrië veroverde snel de Golanhoogte. Aangezien Israëlische nederzettingen dicht bij de grens stonden en dus snel doel waren in de oorlog besloot Israël Syrische steden te bombarderen. Aan dit front werd hierdoor al snel overwinning geboekt. Het doel van Egypte was echter een gelimiteerde oorlog. Toen de oorlog eenmaal was begonnen besloot de Egyptische president Sadat verder door te stoten dan aanvankelijk was gepland. Met dit besluit waren de Egyptische troepen echter het verrassingselement kwijt, waarop Israël de oorlog wist te keren. Israël heroverde de Sinaï en veroverde het Suezkanaal. Aan het Syrische front stonden de Israëlische troepen op twintig kilometer van de hoofdstad Damascus. Op 22 oktober werd een wapenstilstand getekend. Deze wapenstilstand was tevens het startsein voor een lange periode van diplomatiek touwtrekken over de veroverde gebieden. Pas in mei van 1974 werd een akkoord getekend met Syrië. Met Egypte werd pas in 1975 overeenstemming bereikt over de Sinaïwoestijn.

Nederzettingen

In de periodes dat Israël gebieden buiten Israël bezet had, hebben verschillende regeringen nederzettingen gebouwd in deze gebieden. Er zijn nederzettingen gebouwd in de Sinaï, de Gazastrook en op de Westelijke Jordaanoever. Uit Bregmans *a history of Israel* blijkt dat Israël deze gebieden beschouwt als een “strategic asset never to be returned to Arab hands⁷”. Er dient hier verschil te worden gemaakt tussen de rechtse Likud-partij enerzijds en de seculiere linkse arbeiderspartij. Likud bouwt nederzettingen op grond van ideologie met het Eretz Israel (het heilige land zoals beloofd in de Torah) in het achterhoofd, terwijl de arbeiderspartij dit gebied vooral als belangrijk strategisch bezit beschouwt, zoals ook uit bovenstaand citaat duidelijk wordt. Deze laatste partij heeft met de plaatsing van de nederzettingen altijd rekening gehouden met de kolonisten en de Arabieren, door de nederzettingen te plaatsen in dunbevolkte gebieden. Palestijnse terroristische groeperingen hebben onder andere de nederzettingenpolitiek aangevoerd als reden voor aanslagen. Toen de Palestijnen in maart '78 twee bussen opbliezen in Tel Aviv sloeg Israël terug met een harde aanval op de Palestine

Het effect van terrorisme

Terroristische groeperingen van groepen als Hamas maken gebruik van een verschillend aantal manieren om een aanslag te plegen. Het gevaar van deze aanslagen schuilt echter niet alleen in de aanslag zelf. De angst die de aanslag opwekt is een van de belangrijkste wapens van terrorisme. Daarom worden aanslagen vaak gepleegd op openbare plaatsen. Dat maakt slachtoffers willekeurig, iedereen kan dus slachtoffer worden. Dit is ook de reden waarom terrorisme zo effectief is en waarom er zo hard tegen wordt opgetreden. Dat was bijvoorbeeld te zien bij het uitbreken van de eerste intifada: het leger trad bijzonder hard op uit onmacht tegen de schijnbaar willekeurige aanslagen.

---

⁷ Bregman, Ahron, *A History of Israel*, 2002: Palgrave MacMillan, New York, p.180

Liberation Organization (PLO) in Libanon. De internationale gemeenschap reageerde afkeurend en een voorstel voor het zenden van een VN-macht naar Libanon werd unaniem aangenomen.

Vrede met Egypte

Na de parlementsverkiezingen van 1977 ontstond ook een nieuwe mogelijkheid voor vrede. Menachem Begin werd premier en opende direct onderhandelingen met Egypte. De Egyptische president Sadat bezocht in 1977 Jeruzalem. Hoewel de vredesonderhandelingen aanvankelijk moeizaam verliepen door veel misverstanden en wantrouwen, resulteerden ze op 26 maart 1979 in een vredesverdrag tussen Egypte en Israël. In dit verdrag werd terugtrekking van Israël uit de Sinaï beloofd. Over Jeruzalem werd besloten dat er niks besloten kon worden. De Palestijnen werd in het verdrag autonomie beloofd. De Verenigde Staten hebben in dit vredesproces een belangrijke rol gespeeld, niet in de laatste plaats door middel van economische steun aan Egypte.

De Arabische Liga keurde het verdrag af en verplaatste haar hoofdkwartier van Caïro naar Tunis. Egypte werd verweten de Palestijnse zaak te hebben verloochend in ruil voor de Sinaï. Sadat werd als gevolg van het verdrag vermoord op 6 oktober 1981 door de Islamitische organisatie Takfir wa al-Hijra. Toch bleef Sadats opvolger, Mubarak, zich houden aan het verdrag. Handel tussen de twee landen kwam op gang, en er werd gestart met dagelijkse vluchten tussen Caïro en Tel Aviv.

Libanon

In 1981 werd de Israëlische regering geconfronteerd met toenemende dreiging vanuit Libanon. De PLO versterkte zich en Syrië vergrootte zijn invloed in Libanon door het plaatsen van luchtafweergeschut. Premier Begin sprak hierover met de Amerikaanse president Reagan, die toezegde steun te verlenen aan een aanval indien hiervoor voldoende aanleiding bestond. Toen op 25 mei 1982 de Israëlische ambassadeur in Londen werd neergeschoten door Palestijnen, besloot Israël de PLO in Libanon aan te vallen. De toenmalige defensie-minister Ariel Sharon overtuigde het kabinet ervan dat hij naast PLO-doelen ook het Syrische luchtafweergeschut in Libanon moest uitschakelen. Delen van Libanon werden ingenomen en de Libanese regering zag de hoofdstad Beiroet in een ruïne veranderen. De regering zag zich gedwongen PLO-leider Yasser Arafat te vragen te vertrekken uit Libanon. Sharons plannen gingen echter verder dan het uitschakelen van de PLO en het Syrische wapentuig. Sharon hielp Bashir Gemayel, de leider van de Maronieten, een Christelijke minderheid in Libanon, aan het presidentschap. Gemayel werd echter vermoord voordat hij zijn post kon betrekken. Uit wraak voor het vermoorden van hun leider, vermoordden Maronieten een groot aantal Palestijnen in vluchtelingenkampen bij Shabra en Shatilla. Een nationaal rapport, het Kahan rapport, stelde het kabinet, en voornamelijk Sharon indirect verantwoordelijk voor de massamoord op de Palestijnen. Ook zegt het rapport dat: 'the Prime Minister's lack of involvement in the entire matter casts on him a certain degree of responsibility.'⁸ Deze oorlog betekende een keerpunt voor Israël. Voor het eerst waren niet alle Israëlieten het eens met de oorlog en ontstonden er protesten tegen de

---

⁸ Report of the Kahan Commission, 7-2-1983, http://www.mideastweb.org/Kahan_report.htm

oorlog in Libanon. In 1983 legde Begin zonder opgaaf van redenen zijn ambt neer, om opgevolgd te worden door Yitzhak Shamir.

In de periode na de Libanonoorlog liepen de spanningen tussen de Joden en Palestijnen hoog op. Uiteindelijk kwam het tot een uitbarsting na een ongeluk tussen een Israëliisch en een Palestijns voertuig, waarbij vier Palestijnen om het leven kwamen. De Palestijnen kwamen massaal in opstand. Ze blokkeerden wegen en straten met autobanden, verbrandden Israëliische vlaggen en gooiden stenen naar het leger. Het Israëliische leger, dat gewend was te vechten tegen conventionele legers, wist niet wat het moest doen. Het gevolg was dat Israël hard optrad tegen de Palestijnen. Dit was het begin van de eerste Intifadah.

Hoop op vrede: Yitzhak Rabin

In 1992 werd Yitzhak Rabin premier van Israël. Rabin had zich voorgenomen het vredesproces een nieuwe impuls te geven. Er hadden in Oslo al informele besprekingen tussen Palestijnse en Israëliische plaatsgehad. Hoewel deze besprekingen geen officieel of bindend karakter hadden, maakten ze wel de weg vrij voor officiële besprekingen. Het probleem was echter dat Israël onderhandelde met een partij die ze tot dusver als terroristische organisatie had bestempeld, wat de onderhandelingen bemoeilijkte. Na een mislukte poging met Syrië overeenstemming te bereiken over de Golanhoogte richtte Rabin zijn aandacht weer op de onderhandelingen met de PLO. Toen het akkoord met de PLO vrijwel rond was, restte alleen het probleem van de erkenning van de PLO nog. Op de vooravond van de ondertekening werd de PLO door Israël erkend als de officiële stem van het Palestijnse volk. Op 13 september 1993 werden in Washington D.C. de Oslo-akkoorden getekend. Hierin werd onder andere de terugtrekking van de Israëliische troepen uit de Gazastrook beloofd. De akkoorden waren echter nog niet veel meer dan een raamwerk. De praktische invulling bleef nog uit. Een dag later, 14 september, werd de vrede met koning Hussein van Jordanië getekend. De door Israël sinds 1948 bezette grond zou worden teruggegeven aan Jordanië, maar de Israëliische boeren die het land tot dusver hadden bewerkt, mochten het land blijven bewerken als huurders. Rabins vrede kwam echter niet zonder slag of stoot. Extremistische groeperingen van zowel de Palestijnen als de Joden maakten hun ongenoegen op gewelddadige wijze kenbaar. Een zelfmoordaanslag van Hamas maakte een einde aan het leven van 29 Israëliische soldaten en een burger. Toch kon dit de voortgang van het vredesproces niet stoppen en in 1995 werden de Oslo II-akkoorden getekend die de basis vormden van de praktische uitvoering van de besprekingen.

Palestijnse politiek

Ook de Palestijnen zijn verdeeld over verschillende partijen. De twee grote politieke partijen, de gematigde Fatah en de extremistische Hamas, zijn beide voortgekomen uit Palestijnse bevrijdingsorganisaties (PLO en Hamas). Deze organisaties ondersteunen beide het idee van de vernietiging van Israël.

Op 4 november 1995 wordt Yitzhak Rabin doodgeschoten door een orthodoxe Jood. Zijn opvolger Shimon Peres, die tot dat moment nauw had samengewerkt met Rabin, stond nu voor de taak het land bijeen te houden. Een hernieuwde serie aanslagen van Hamas was echter niet alleen zwaar voor de Israëliische bevolking, maar ook voor de populariteit van Peres. Hij wist de vredesbesprekingen maar moeizaam voort te zetten. In de verkiezingen

van het daaropvolgende jaar werd Benjamin Netanyahu tot premier gekozen. De verhoudingen tussen Netanyahu en Arafat waren echter lang niet zo goed als tussen Peres en Arafat. Tegenover de Palestijnen vergeleek Arafat het Oslo-akkoord met het verdrag van *hodaybiyyah*. Dit is het vredesverdrag wat Mohammed in 628 sloot met de stammen van Mekka. Er werd een vrede van tien jaar afgesproken, maar toen Mohammeds troepen na twee jaar sterk genoeg waren, brak hij het verdrag en veroverde hij Mekka.⁹ Deze vergelijking zegt veel over de houding van Arafat in het proces. Dit dubbele gezicht van Arafat zorgde in combinatie met de aanhoudende aanslagen tot opschorting van de uitvoering van Oslo II door Netanyahu.

Onder Barak wordt in 2000 weer een poging gedaan tot vredesonderhandelingen. Op de dag voor het vertrek van Barak richting Washington, trokken echter de conservatieve partijen de stekker uit de coalitie. Barak wist op het laatste moment in de Knesset nog een meerderheid te behalen door te beloven dat hij Jeruzalem als één hoofdstad zou behouden en een sterke lijn zou inzetten in de onderhandelingen. Barak zat ingeklemd tussen de binnenlandse politiek en de eisen van Arafat. Ondanks Baraks wil om te onderhandelen, liepen de besprekingen op niets uit. Arafat durfde geen concessies te doen met betrekking tot Jeruzalem omdat hij bang was als verrader de boeken in te gaan. De besprekingen resulteerden in een teleurgestelde president Clinton en twee leiders met lege handen.

De Al-Aqsa of Tweede Intifadah

De vredesbesprekingen lieten twee gefrustreerde volken achter. Een controversieel bezoek van Ariel Sharon aan de Al-Aqsa moskee in Jeruzalem in 2000 was de vonk in het kruitvat van de Palestijnse frustratie. Dit bezoek wordt gezien als het begin van de tweede Intifadah. Een Palestijnse massa vermoordde twee Israëlische reservisten die de verkeerde wijk in waren gelopen. De televisie vertoonde het beeld van een Palestijn die zijn met bloed besmeurde handen triomfantelijk aan de camera liet zien.

Op 17 oktober 2001 werd de Israëlische minister van toerisme, Ze'evi vermoord door Palestijnen. Israël probeerde Arafat onder diplomatieke druk er toe te brengen de moordenaars te arresteren en te berechten. Toen Arafat niet opschoot in de uitvoering hiervan, stuurde Sharon het leger de steden in die onder directe Palestijnse controle stonden en omsingelde het hoofdkwartier van Arafat in Ramallah. In 2001 werden er maar liefst 1794 terroristische aanslagen gepleegd in Israël, wat de verhoudingen tussen Joden en Palestijnen intens verslechterde en de steun voor de rechtse partijen vergrootte. In 2003 wordt door Israël wel het routeplan naar de vrede van de Amerikaanse president Bush aangenomen, maar in de praktijk gaat dat niet door. De gevechten tussen leden van Hamas en het Israëlische leger gaan door. Als in augustus 2003 een Hamas-leider wordt geliquideerd door het Israëlische leger, lijkt de tweede Intifadah volgens het NRC Handelsblad een nieuwe adem te krijgen. Een lid van Hamas raakt met zijn uitspraak de kern van het conflict: "De Israëlische gevangenis is de Intifadah-universiteit."¹⁰ De uitspraak van deze Palestijn is een goede indicatie van de vicieuze cirkel van geweld op geweld. Israël

---

⁹ W. Kortenhoeven, de Kern van de Zaak, Aspect, Soesterberg 2005, p. 399

¹⁰ Wilfried Bossier, 'We staan nu allemaal achter Arafat', NRC Handelsblad, 15-09-2003

besluit in 2003 een muur te bouwen door de bezette gebieden om de Joden te beschermen tegen het aanhoudende geweld van deze Intifadah. Deze muur gaat echter door een deel van de bezette gebieden om zo de daar gebouwde nederzettingen ook te kunnen beschermen. Volgens een advies van het internationaal strafhof is dit in strijd met internationaal recht. Het hof zegt hierover:

“The wall, along the route chosen, and its associated régime gravely infringe a number of rights of Palestinians residing in the territory occupied by Israel, and the infringements resulting from that route cannot be justified by military exigencies or by the requirements of national security or public order.”¹¹

De muur zorgt desondanks dat voor een drastische afname in terroristische aanslagen op Israëliisch grondgebied.¹²

In 2004 wordt besloten dat Israël zich zal terugtrekken uit de Gaza-strook. Dit betekent autonomie voor Gaza en ontmanteling van de nederzettingen. Dit voorstel wordt positief onthaald door de Knesset, en ook de Amerikaanse president Bush noemt het een nieuwe kans op vrede. In hetzelfde jaar overlijdt Arafat onverwacht. Op 17 augustus 2005 wordt de beloofde ontruiming van de nederzettingen in de Gazastrook gestart. Ondanks het feit dat Israël dit als een teken van goede wil uitvoerde, werd Israël nog geen twee weken na de ontruiming van de nederzettingen, door leden van Hamas vanuit Gaza-stad met raketten beschoten. Deze beschietingen op plaatsen als Sderot gaan tot op de dag van vandaag door. Eind 2005 raakt de Israëliische premier Ariel Sharon als gevolg van een hersenbloeding in een coma. Ehud Olmert, voormalig burgemeester van Jeruzalem treedt op als waarnemend premier. Kort daarna worden in het autonome Gaza voor het eerst sinds lange tijd verkiezingen gehouden. De terroristische organisatie Hamas komt als grote winnaar uit de bus. De meer gematigde Fatah-partij heeft nu alleen nog de macht op de Westelijke Jordaanoever. Gezien het terroristische karakter van Hamas, worden alle banden tussen Israël en de Hamas-regering verbroken. Ook de Europese Unie en de Verenigde Staten weigeren samen te werken met Hamas. Binnen de Palestijnse gebieden leidt dit tot een conflict. Nu de geldstroom vanuit het Westen is dichtgedraaid, is er geen geld beschikbaar om de lonen van de Palestijnse ambtenaren uit te betalen.

In de zomer van 2006 komt het wederom tot een treffen tussen Israël en de Palestijnen. In de Gazastrook wordt een Israëliische soldaat ontvoerd door Palestijnen. Israël treedt hard op en valt de Gazastrook binnen. Ook ontvoert Hezbollah, de Sjiietische extremistische organisatie in Libanon, twee Israëliische soldaten. Israël reageert met een massale grondoorlog tegen Hezbollah in Libanon. Toch lukt het Israël in dit offensief niet om Hezbollah uit te schakelen, en ook de twee ontvoerde soldaten worden pas na het offensief geruild tegen een aantal Hezbollah-gevangenen. Syrië en Libanon juichen over hun

---

¹¹CNN berichtgeving: <http://www.cnn.com/2004/WORLD/meast/07/09/israel.barrier/index.html>, p. 15, uitspraak ICJ, Den Haag, 9 juli 2004, Samenvattende tekst van het advies: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&k=5a&case=131&code=mwp&p3=5>

¹² Religieus adviseur burgemeester van Jeruzalem, bezoek Perspectief.

“overwinning”. In Libanon worden VN troepen gestationeerd en het Israëlische leger trekt zich terug.

In de zomer van 2007 zijn er opnieuw grote problemen in de Gazastrook. De politieke problemen tussen Hamas en Fatah lopen uit op een gewapend conflict tussen de twee groepen. Na een aantal weken heeft Hamas Fatah verdreven uit Gaza. Op de Westelijke Jordaanoever is Fatah nog steeds aan de macht.

Hoofdstuk 2

Jeruzalem en haar Heiligdommen

Als hoofdstad van de staat Israël en als grondgebied van heilige plaatsen voor de drie grootste religies¹³ ter wereld neemt Jeruzalem (Al Quds voor moslims) een centrale plaats in het Israëlisch-Palestijnse conflict.

Vanwege haar centrale plaats in het conflict is het belangrijk om de geschiedenis van deze, voor miljarden mensen heilige en zeer omstreden stad, apart te belichten. Voor moslims is de stad heilig omdat Mohammed de stad meerdere malen heeft bezocht en er ten hemel zou zijn gevaren. Daarnaast was Jeruzalem door Mohammed ingesteld als bidrichting voor hij de richting waarin moslims moeten bidden veranderde in Mekka (de geboorteplaats van Mohammed). Vandaag de dag wordt Jeruzalem door de meeste moslims gezien als de derde stad van de Islam, na Mekka en Medina (sterfplaats Mohammed). Voor Joden en christenen is de stad de belangrijkste heilige plaats, tenminste, voor zover gesproken kan worden van een onderscheid in Joodse en christelijke plaatsen. Globaal gezien is de historische betekenis van Jeruzalem voor Joden en christenen vergelijkbaar, in die zin dat het de plaats is waar God zijn tempel liet bouwen (ten aanzien van Joden en christenen) en waar Jezus is gekruisigd en zal wederkomen (ten aanzien van christenen). De heilige plaatsen die de stad herbergt en haar historische betekenis, zijn voor Joden en moslims wel verschillend. Deze heiligdommen en de symbolische betekenis van de stad Jeruzalem zelf maken haar bijzonder explosief.

Een korte geschiedenis van de 'Heilige Stad'

Sinds David de stad Jeruzalem op de Jebusieten veroverde¹⁴ wordt zij door de Joden beschouwd als de hoofdstad van Israël. Immers, God belooft David in het Oude Testament een 'bestendig koningschap' en een onwankelbare troon. Omdat David deze onwankelbare troon in Jeruzalem had gevestigd en Salomo er Gods tempel mocht bouwen, is de stad tot op de dag van vandaag de belangrijkste heilige plaats voor Joden en christenen.

De periode tussen de regering van David en het Nieuwe Testament (NT) beslaat enkele eeuwen en zou bij beschrijving afdoen aan het 'korte' in de titel van deze paragraaf. Jeruzalem is in deze periode onderwerp geweest van overheersing door verschillende machten. Na de val van Babylon kwam de Perzische overheersing. De Perzische periode werd opgevolgd door de Hellenistische, en de Hasmonese periode. Het is in het jaar 63 v.C. dat de Romeinen Jeruzalem veroveren. In het Nieuwe Testament is Jeruzalem dan ook onderwerp van Romeinse overheersing, en hoewel in de Bijbel te lezen is hoe de Joden hopen dat Jezus degene zal zijn die hen van de Romeinen zal verlossen duurt het Romeinse rijk voort tot aan het begin van het Byzantijnse rijk waarvan Constantijn de Grote keizer was. Deze keizer gaf opdracht tot de bouw van de kerk van de wederopstanding (de heilige grafkerk) en legaliseert het Christendom.

---

¹³ Christendom (± 2 miljard aanhangers), Jodendom (± 14 miljoen aanhangers) en de Islam (± 1,3 miljard aanhangers)

¹⁴ 2 Samuel 5:6 e.v.

In het jaar 638 n.C. wordt Jeruzalem veroverd door Kalief Omar en daarmee begint de vroege islamitische periode in Jeruzalem. Kalief Omar staat Joden toe zich weer in Jeruzalem te vestigen (zij waren verdreven door de Perzische overheerser in 614 n.C.). De opvolgers van kalief Omar bouwen in de hieropvolgende honderd jaar de heilige plaatsen die tot op de dag van vandaag onderwerp zijn van het conflict: De rotskoepel en de Al Aqsa moskee (de verste moskee). De verste moskee is gebouwd op de plaats waar volgens de Koran (soera 17.1¹⁵) Mohammed door Allah in een nachtelijke reis heen werd gevoerd.

De islamitische heerschappij komt aan het eind van de elfde eeuw tot een bloedig einde als de kruisvaarders Jeruzalem innemen. Zij richten een slachting aan onder de Joden en moslims in de stad en stichten in het jaar 1099 het Koninkrijk Jeruzalem. Aan de overheersing door de kruisvaarders kwam een einde toen de Mamelukken Jeruzalem innamen. Op hun beurt werden zij weer verdreven door de legers van het Ottomaanse rijk. Jeruzalem (en Israël) bleven tot aan het Britse mandaat over de stad in 1917 onder Ottomaans bewind. Jeruzalem wordt in 1949 verdeeld tussen Israël en Jordanië (zij voeren bewind over Oost-Jeruzalem. Tijdens de zesdaagse oorlog van 1967 wordt ook dit deel van Jeruzalem door Israël geannexeerd.

Tegenwoordig wonen er in Jeruzalem ongeveer 720.000 mensen waarvan 65% Joods, 32% Moslim zijn, en 2% Christen is. Deze bevolkingsgroepen verdelen de stad globaal in vier delen: In het noorden de ultra-orthodoxe Joden, in het Westen de moderne orthodoxe Joden en in het zuiden de seculiere Joden. De Arabische bevolking leeft voornamelijk in Oost-Jeruzalem. Dit hangt samen met het Jordaanse bestuur in de periode voor de Israëlische annexatie in 1967.

De Tempelberg (Haram al Sharif)

De Tempelberg in Jeruzalem neemt een centrale plaats in het Arabisch/Israëlijs conflict. Naast het feit dat de tempelberg op zich al een belangrijke plaats inneemt als historisch en religieus symbool, herbergt zij ook nog twee heilige gebouwen voor moslims en de Westmuur van de tweede tempel die in het jaar 70 n.C door de Romeinen werd verwoest. Deze Westmuur van de tempel is als laatste overblijfsel van zeer grote waarde voor het Joodse volk. Voor moslims is de tempelberg van betekenis vanwege de al eerder genoemde rotskoepel en de Al Aqsa- of verste moskee.

De tempelberg is eigenlijk een constructie over een natuurlijke heuvel. Het tempelplein wordt gestut door aarden wallen en tussen die aarden wallen en de heuvel, onder het plein zelf, bevinden zich gewelven die de stallen van Salomo worden genoemd. Op de tempelberg staan de Westmuur (klaagmuur), de Rotskoepel en de Al Aqsa moskee. Het gebied wordt beheerd door moslims en is in zorgwekkende staat, een deel van het plein zou op instorten staan als gevolg van gebrekkige zorg voor de constructie.

---

¹⁵ *Geprezen zij Hij die Zijn dienaar [Mohammed] bij nacht een reis liet maken van de heilige Moskee [Mekka] naar de verste moskee [Jeruzalem] waarvan Wij de omgeving gezegend hebben om hem iets van Onze tekenen te tonen.*

In de Bijbel komt de Tempelberg vaak voor in relatie tot Gods plan met, en de opbouw van, zijn volk Israël. De eerste keer dat de Bijbel de tempelberg noemt is wanneer hij Abraham op de proef stelt. God vraagt Abraham samen met zijn zoon Isaak naar de berg Moria te gaan om zijn enige (echte) zoon aan Hem te offeren (van de Moria wordt gezegd dat het dezelfde berg als waar later de tempel op zou worden gebouwd). Voor Moslims is dit verhaal ook belangrijk, en hoewel de Koran geen namen noemt is de gangbare interpretatie dat Abraham (Ibrahim) Ismaël moest offeren.

De Tempelberg zou verder dezelfde berg zijn geweest die David van de Jebusiet Arauna kocht om er een altaar voor de Heer op te richten. God had het volk gestraft met de pest omdat David niet had gedaan wat God hem had opgedragen: David moest een volkstelling houden in Israël en Juda, in plaats van het volk te tellen droeg hij zijn legeraanvoerder Joab op alle weerbare mannen in te schrijven. Om deze zonde goed te maken en Israël te verlossen van de pest kocht hij van de Jebusiet de Tempelberg, richtte er een altaar op en bracht vredeoffers en brandoffers zodat God de plaag wegnam¹⁶.

De tempelberg werd pas echt belangrijk toen Salomo er de tempel van de Heer mocht bouwen. Tot die tijd had God zijn symbolische plaats op aarde in de tabernakel gehad. David verweet zichzelf dat hij in een schitterend paleis woonde terwijl de ark van God in een tent stond. God vertelde David echter dit onderwerp te laten rusten en het over te laten aan zijn zoon. God wilde David een eeuwig koningschap geven en nu het volk niet langer werd geteisterd door vijanden omdat God zijn volk daarvan door David had verlost was het tijd om te rusten. God bouwt voor David een huis (het eeuwigdurende koningshuis) en Salomo, de zoon van David die na hem zou regeren, zou de tempel van God gaan bouwen¹⁷. Toen Salomo op de troon plaatsnam mocht hij de tempel van God bouwen op de plaats die wij nu nog steeds kennen als de tempelberg. Omdat de tempel het Heilige der Heiligen herbergde weigeren orthodoxe Joden zich op de berg te begeven vanwege de angst dat ze dan mogelijk over het heilige der heiligen lopen¹⁸. Dit is iets wat ten strengste verboden is voor Joden aangezien alleen de hogepriester hier eens per jaar mocht komen op de grote verzoendag (Jom Kippoer).

Voor moslims is de tempelberg de plek waar de rotskoepel staat en waar de Al Aqsa moskee is gebouwd (zie hierna). De Rotskoepel en de Al Aqsa moskee maken dat de tempelberg na Mekka (met de heilige Ka'aba) en Medina de derde plaats is in heiligheid voor de islamitische gelovigen.

De Westmuur (klaagmuur, Buraqmuur)

De Westmuur bevindt zich op de tempelberg en is het enig overgebleven deel van het oorspronkelijke tempelcomplex. De Romeinen vernietigden de tempel in 70 n.C. en deden dit zo grondig dat alleen dit deel van het complex over is gebleven. Omdat de muur een deel is van wat vroeger de buitenste omheining van het complex was, mogen Joden ook niet voorbij de muur. Dit vanwege het mogelijk betreden van wat vroeger het heilige der heiligen was. De Westmuur wordt in de volksmond ook wel klaagmuur genoemd omdat veel Joden er hun

---

¹⁶ 2 Samuel 24:18-25, NBV

¹⁷ 2 Samuel 7, NBV

¹⁸ Numeri 1 vers 51, NBV

verdriet over de verstrooiing van het volk (diaspora) en de verwoesting van de tempel uiten. De muur is verdeeld in twee delen: bij het ene deel mogen de mannen bidden en bij het andere deel de vrouwen.

Ook veel moslims hechten waarde aan deze muur omdat het volgens de overlevering de plek is geweest waaraan Mohammed zijn mythische vliegende rijdier (Al Buraq) met een ring vastmaakte. Op dit rijdier is Mohammed in opdracht van de aartsengel Gabriel ten hemel gevlogen en heeft hij zijn nachtelijke reis van Mekka naar Jeruzalem gemaakt. Moslims noemen deze muur ook wel de Buraqmuur (naar de naam van het rijdier). Dat de Buraqmuur heilig zou zijn voor moslims is overigens pas iets van de laatste honderd jaar. Er is geen consensus over de waarde die aan de muur moet worden toegekend.

De Heilige Grafkerk

Voor christenen is de Heilige Grafkerk een van de meest geëerde plaatsen ter wereld. Het gaat hier echter vooral om christenen van Rooms-Katholieke, Grieks-orthodoxe en Russisch-Orthodoxe signatuur. Vandaag de dag wordt de kerk beheerd door verschillende christelijke stromingen, waaronder bovengenoemde. De sleutel is al eeuwen in handen van de islamitische Nuseibeh familie¹⁹. De kerk is gebouwd door Constantijn de Grote en zijn moeder Helena. Na de bekering van Constantijn besloot hij kerken te bouwen op plaatsen die het leven van Jezus markeerden. Zo is de Heilige Grafkerk gebouwd op de plaats waarvan Constantijn dacht dat de berg Golgota zich bevond. Ook het rotsgraf van Jozef van Arimatea²⁰ zou hier vlakbij hebben gelegen. Sinds de eerste bouw is de kerk meerdere keren verwoest en weer opgebouwd. De huidige kerk dateert van de tiende eeuw n.C.

De genoemde kerkgemeenschappen die de Heilige Grafkerk al jaren beheren hebben door de jaren heen veel moeite gehad om naast elkaar te bestaan. Verschillende keren is de kerk onderwerp geweest van conflicten, waarbij zelfs gewonden vielen. Tot op de dag van vandaag wordt de kerk gezien als belangrijk bedevaartsoord voor aanhangers van verschillende christelijke stromingen.

De Rotskoepel (Masjid Qubbat as-Sakhrah)

Bovenop de Tempelberg staat een van de meest karakteristieke en meest gezichtsbepalende bouwwerken van het huidige Jeruzalem. Met zijn goudkleurige koepel en opvallende locatie is er bijna geen overzichtsfoto van Jeruzalem waar hij niet op voorkomt. De Rotskoepel is een gedenkplaats, gebouwd door kalief Abdul Malik ibn Marwan om te herdenken dat Mohammed daar ten hemel voer alvorens terug te keren naar Mekka. Het is ook de plek waar Abraham zijn zoon aan God zou offeren en de dorsvloer die David van de Jebusiet Arauna kocht om er een altaar voor God op te richten.

Voor moslims is de plek echter het meest belangrijk vanwege het feit dat zij er herdenken dat Mohammed deze plaats bezocht en er op zijn Buraq (mythisch rijdier) naar de hemel voer voordat hij terug ging naar Mekka. Het is de plek die Mohammed als eerste instelde als richting voor moslims om naartoe te bidden (qibla), voor hij dat veranderde in Mekka. Ten

---

¹⁹ Website Nuseibeh Familie, www.nuseibeh.org, 05-09-2007

²⁰ Lucas 23 vanaf vers 50, NBV

tijde van de bouw van de rotskoepel was Jeruzalem in handen van moslims. Er wordt gezegd dat de kalief die de rotskoepel bouwde wilde concurreren met de pracht en praal van de christelijke kerken. Hij wilde met de rotskoepel de superioriteit van de islam aangeven. Niet voor niets koos de kalief voor de tempelberg, de plek die ook voor Joden en christenen tot de heiligste op aarde wordt gerekend. Met de bouw van een islamitische gedenkplaats in een kenmerkende Arabische stijl heeft de kalief ervoor gezorgd dat de tempelberg een duidelijk islamitische signatuur heeft gekregen, niet in de laatste plaats omdat het gebouw zo in het oog springt en daarom een belangrijk onderdeel is geworden van het conflict om Jeruzalem.

De Al Aqsa Moskee (Masjid Al Aqsa, verste moskee)

De Al Aqsa moskee wordt door moslims beschouwd als de derde moskee in de Islam. Na de Ka'aba moskee in Mekka en de moskee van de profeet in Medina is de Al Aqsa moskee de belangrijkste plaats om te bidden voor moslims. Hoewel de reis naar Jeruzalem minder bekend is, en minder gewicht heeft dan de Hadj (de reis naar Mekka), is de moskee wel een heilig en veelbezocht bedevaartsoord. Hiervoor is al eerder gesproken over de reis die Mohammed maakte naar Jeruzalem. In de Koran wordt gesproken van de verste moskee. De Al Aqsa moskee is de oudste moskee uit dit deel van de wereld.

De Al Aqsa moskee is gebouwd op het zogeheten lagere platform van de tempelberg. Dit lagere gedeelte omringt het tempelplein en de moskee ligt op het zuidelijke gedeelte van dit platform. Dit is het zwakste gedeelte van de Tempelberg die zoals gezegd bestaat uit een kunstmatige constructie over een natuurlijke heuvel. Het lager gelegen deel van de tempelberg is destijds door Herodes gebouwd, die het tempelplein wilde vergroten. Het gevolg voor de Al Aqsa moskee, die hierop gebouwd is, is dat hij al verschillende keren door aardbevingen geheel, of gedeeltelijk is verwoest. Aardbevingen door de jaren heen maakten het noodzakelijk dat de moskee een aantal keer geheel of gedeeltelijk herbouwd moest worden tot zijn huidige staat. In 1969 werd de moskee door een Australiër in brand gestoken, naar eigen zeggen om de komst van de Messias te bespoedigen. Het resulteerde in een miljoenenschade aan de moskee en deed het conflict verder oplaaien. Veel Palestijnen zijn nog altijd van mening dat Israël achter deze aanslag heeft gezeten, dit is echter onwaarschijnlijk omdat Israël in 1967 (na de zesdaagse oorlog) het bestuur van de tempelberg bij islamitische autoriteiten heeft neergelegd. Bovendien heeft de Knesset in die tijd een wet aangenomen die de veiligheid en toegankelijkheid van alle religieuze gebouwen die zich op de tempelberg bevinden voor alle religies waarborgt. De Knesset had daarvoor overigens een plan verworpen dat voorstelde de Tempelberg met de grond gelijk te maken.

Begin 2007 beschuldigden de Palestijnen Israël ervan de fundamenten van de moskee in gevaar te brengen. Israël was bezig met archeologische opgravingen en de bouw van een loopbrug naar de tempelberg. Als gevolg daarvan braken hevige rellen uit en moesten arbeiders met een grote politiemacht worden beveiligd. Israël doet archeologisch onderzoek onder een loopbrug die de klagmuur verbindt met de tempelberg. Volgens de Palestijnen ondermijnen deze graafwerkzaamheden echter de fundamenten van de Al Aqsa moskee. Israël verdedigde zich door te stellen dat op deze plek al meer dan veertig jaar opgravingen worden gedaan en dat er met de grootste zorgvuldigheid wordt gewerkt ten aanzien van de mogelijke gevolgen voor gebouwen in de buurt.

Geen uitzicht op een compromis voor Jeruzalem

In het voorgaande zijn de belangrijkste heiligdommen van Jeruzalem beschreven. De overblijfselen van de tempel, de moskee, de gedenkplaats en de christelijke kerk, allemaal gesitueerd op een vierkante kilometer van deze wereld. Elke vorm van consensus met betrekking tot de aanspraak die de verschillende religies op deze heilige plaatsen maken is nog altijd ver te zoeken. Op de vraag hoe dat komt bestaat geen eenduidig antwoord. Moslims en Joden maken in eigen ogen een even rechtvaardige claim op de stad, terwijl ze elkaar eigenlijk wederzijds uitsluiten. Zo staan de Rotskoepel en de Al Aqsa moskee op de plek waar volgens de Joden de tempel hoort te staan. De Rotskoepel is overigens bewust op deze plaats gebouwd met het oogmerk de Islam boven elke andere religie te verheffen. Ten aanzien van de Al Aqsa moskee geldt dat deze volgens orthodoxe Joden samen met de Rotskoepel de komst van de Messias belemmert. Joden wachten nog altijd op de komst van de Messias die hen zal verlossen. Zolang de Islam het heiligste deel op aarde beheert kan hij niet komen, zo redeneert men. Om die reden blijkt het voor beide partijen tot op de dag van vandaag onmogelijk daar een compromis over te bereiken.

De Verenigde Naties hebben geprobeerd Jeruzalem tot internationaal gebied te verklaren²¹, het zogeheten *corpus separatum*. Zij wilden bereiken dat er een overstijgende (internationale) autoriteit het bewind over de stad zou voeren die voor beide partijen (Joden en Arabieren) een bevredigende balans tussen beide religies kon bewerkstelligen. Dit plan is mislukt omdat Israël in 1967 heeft bepaald dat Jeruzalem de eeuwige en ondeelbare hoofdstad van het Heilige Land moest zijn.

---

²¹ Resolutie 181 deel 3 van de Verenigde Naties (29 november 1947)

Hoofdstuk 3 Israël en de Bijbel

In het voorgaande zijn de geschiedenis van het conflict, en de plaats van de stad Jeruzalem daarin, aan de orde gekomen. We willen in dit hoofdstuk de Bijbel, als het woord van God, betrekken bij het ontwikkelen van een visie op de problemen die het samenleven van Israëli's en Palestijnen al zo lang met zich meebrengt. We proberen een licht te werpen op wat er in de Bijbel staat over Israël en wat Gods plan is met het Joodse volk.

Al direct na de zondeval in het paradijs heeft God aan Adam en Eva beloofd het op een dag weer goed te maken door een verlosser naar de aarde te sturen²². Hierna volgt eerst een overzicht van de weg die God in het Oude Testament met zijn volk is gegaan, vanaf Abraham tot aan de terugkeer uit de ballingschap in Babel. Vervolgens wordt ook ingegaan op Israël in het Nieuwe Testament, ten tijde van Jezus en daarna.

Israël en de boeken van Mozes

In de Bijbel kiest God Abraham uit als de stamvader van het volk Israël. De Here belooft hem dat zijn nageslacht talrijk zal zijn als de sterren aan de hemel²³. Via Isaak en Jacob, de periode van slavernij in Egypte²⁴ en de uitgeleide daaruit naar het beloofde land (Kanaän), beschrijven de Bijbelboeken Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium en Jozua²⁵ de weg die God met het volk Israël is gegaan totdat in Jozua 21:43 NBV de instelling van het grondgebied van Israël een feit is: "Zo schonk de Heer Israël het hele land, zoals hij hun voorouders onder ede beloofd had. De Israëlieten namen het in bezit en gingen er wonen".

De genoemde Bijbelboeken beschrijven de vorming van het Joodse volk en hoe het volk het land Kanaän in bezit heeft gekregen. Voor de te ontwikkelen visie op het huidige conflict moet worden gekeken naar de manier waarop God zijn volk naar het land Kanaän heeft geleid en hoe het vanaf daar verder is gegaan. Allereerst blijkt tijdens de reis naar het beloofde land dat Israël een ongeduldig en ongehoorzaam volk is. Nauwelijks zijn ze vertrokken uit Egypte of de eerste opstand breekt al uit. God heeft Israël om conflicten met de Filistijnen te voorkomen een andere route laten nemen. De reden hiervoor was dat Israël zich wel eens zou kunnen bedenken en teruggaan naar Egypte als zij strijd hadden moeten leveren met de Filistijnen²⁶. Als de Israëlieten echter aankomen bij de Rietzee dient zich een ander probleem aan: Faraó heeft spijt gekregen van zijn beslissing de Joden te laten gaan. Wanneer Israël door de Faraó wordt ingehaald ontstaat er paniek en verwijt het volk Mozes dat hij hen naar een woestijngraf heeft gebracht: 'Hoe kon u ons dit aandoen! Waarom hebt u ons uit Egypte weggehaald?'²⁷.

Deze opstand zou niet de laatste zijn. Afwisselend klaagt het volk over honger, dorst, ziekte en het feit dat ze hun God niet kunnen zien. Keer op keer moet Mozes bemiddelen tussen

---

²² Genesis 3:15, NBV

²³ Genesis 12:2 en 14:5, NBV

²⁴ Zie Genesis en Exodus

²⁵ Jozua is feitelijk geen onderdeel van de Pentateuch (de vijf boeken van Mozes) maar is wel een belangrijk boek voor de doorlopende geschiedenis van Israël.

²⁶ Exodus 13 vers 17, 18, NBV

²⁷ Exodus 14 vers 9 e.v., NBV

God en zijn volk. Het eerste dieptepunt in deze ongehoorzaamheid is de geschiedenis van het gouden kalf²⁸. Als Mozes te lang wegblijft raakt het volk in paniek en haalt het Aäron over om een gouden kalf te maken zodat zij net als alle andere volken een god hebben die ze kunnen zien. God wordt hierover zo boos dat hij het hele volk uit wil roeien om met Mozes opnieuw te beginnen. Als Mozes tot God bidt om Zijn belofte aan Abraham, Isaak en Jakob gestand te doen laat God zich vermurwen. De straf die het volk moet ondergaan is niettemin verschrikkelijk. De Levieten (zij kozen wel voor de Heer, Exodus 32:26 NBV) doorkruisten in een dag het kamp in de volle lengte en de volle breedte en doodden iedereen die ze tegenkwamen, 3000 Israëlieten vonden de dood.

Een tweede dieptepunt in de ontrouw van het volk vormt de geschiedenis van de verkenning van Kanaän²⁹. Mozes zond in opdracht van God twaalf mannen (uit elke stam één) erop uit om het land te gaan verkennen. Als zij na veertig dagen terugkeren is er over het land niets dan lof: 'werkelijk, het land vloeit van melk en honing, en deze vruchten groeien er' (Numeri 13:27). De steden van het land en haar inwoners vormen volgens tien leden van de groep verkenners echter een onneembaar obstakel. Zij voelen zich 'nietige sprinkhanen'³⁰ en hebben geen enkel vertrouwen in Gods belofte. Twee verkenners (Jozua en Kaleb) houden vol dat het land met Gods hulp zonder moeite kan worden ingenomen. Het volk loopt echter achter de tien aan en raakt wederom in paniek. De Israëlieten beklagen zich bij Mozes en stellen dat zij liever in Egypte waren gebleven of gestorven waren in de woestijn. In ieder geval leek hen dat een beter vooruitzicht dan te worden gedood door het zwaard in Kanaän. Het volk ging zelfs zover dat zij plannen maakten om een nieuwe leider te kiezen die hen terug zou brengen naar Egypte.

God wordt woedend op zijn volk. Opnieuw dreigt hij het volk uit te roeien en met Mozes opnieuw te beginnen. Mozes werpt zich echter wederom op als middelaar en hij weet God ertoe te brengen af te zien van totale vernietiging van het volk. Maar ook deze keer straft God het volk zwaar: niemand van de generatie die door God uit Egypte is geleid, krijgt het beloofde land te zien. Mozes krijgt de opdracht het volk de woestijn weer in te leiden en daar net zolang rond te trekken tot iedereen van twintig jaar en ouder³¹ gestorven is. God zegt: 'veertig dagen hebben jullie het land verkend, veertig jaar zul je voor je schuld boete doen, één jaar voor elke dag'³². Het volk probeert vervolgens alsnog het land in te nemen maar het wordt verpletterend verslagen door de Amalekieten en de Kanaänieten.

De wetten en regels voor Israël

Belangrijk onderdeel van de reis uit Egypte naar het beloofde land vormen voorschriften die God zijn volk geeft. Naast het verhalende aspect van de vijf boeken van Mozes geeft God in deze boeken ook regels en wetten aan zijn volk. In Exodus ontvangt het volk de twee stenen tafelen met de tien geboden³³. Verder bestaan de regels en wetten uit zaken die betrekking hebben op de eredienst en het sociale leven (Leviticus); onderwijs aan de priesters en aan

---

²⁸ Exodus 32

²⁹ Numeri 13

³⁰ Numeri 13:33, NBV

³¹ Numeri 14:29, NBV

³² Numeri 14: 34, NBV

³³ Exodus 19 en 20

het volk; en regels met betrekking tot heiligheid en reiniging (Numeri). De instructies in Deuteronomium zien met name op het toekomstige leven in het beloofde land, zowel op godsdienstig als op maatschappelijk gebied. Al deze regels en wetten hebben tot doel dat het volk geheiligd voor God leeft en niet afdwaalt van het rechte pad. God wil dat Israël zich onderscheidt van de goddeloze volken die in Gods ogen een losbandig en verdorven leven leiden en er allerlei afgoden op na houden³⁴.

De grote lijn van de reis naar Kanaän kan worden gezien in de voortdurende trouw van God aan zijn volk en de, eveneens voortdurende, ontrouw van het volk. Tot de straf van veertig jaar door de woestijn trekken heeft het volk God maar liefst tien keer op de proef gesteld. Regelmatig moet Mozes tussen God en het volk bemiddelen omdat het volk het vertrouwen kwijt raakt. Hoewel God altijd heeft gezorgd voor eten, drinken en veiligheid bleek het volk toch een onblusbare heimwee naar de slavernij van Egypte te hebben. Steeds was dit het gevolg van een gebrek aan vertrouwen op God en Zijn belofte.

Israël en de vroege profeten

Het Oude Testament beschrijft na de inname van het beloofde land de geschiedenis van het volk dat afwisselend bij God wegloopt en weer terugkomt. Overigens zijn die afwisselende perioden van ongeloof en bekering een voortzetting van de ongehoorzaamheid die het volk Israël al tijdens de reis naar Kanaän tentoonspreidde. De boeken van de vroege profeten worden gevormd door Jozua, Rechters, de boeken van Samuel en de boeken over de koningen van Israël.

Richteren

Als gezegd beschrijven de vroege profeten de voortdurende ongehoorzaamheid en ontrouw van het volk Israël. Dit ondanks dat God onder leiding van Jozua het hele land Kanaän in de macht van de Israëlieten had gegeven. Jozua had bij zijn afscheidsrede³⁵ de Israëlieten op het hart gedrukt dat zij trouw moesten blijven aan de Here, dan zou het volk welvaart kennen voor zichzelf en hun nakomelingen.

Zoals tijdens de tocht door de woestijn al bleek, was er voor de Israëlieten maar weinig voor nodig om God te verlaten. Het boek Richteren beschrijft de periode tussen het in bezit nemen van het land Kanaän en de instelling van het koningschap van Saul. De kern van deze periode wordt weergegeven in de inleiding op het boek Richteren in de nieuwe Bijbelvertaling: ontrouw aan God leidt tot onderdrukking en rampspoed, maar bekering en inkeer hebben redding en voorspoed tot gevolg.

De koningen en de profeten

Eén van de laatste 'Rechters' die Israël kende, was Samuel. Toen hij oud geworden was stelde hij zijn twee zonen aan als Rechters over Israël, maar deze twee zonen maakten zich al snel schuldig aan nepotisme en verdraaiden het recht. Het volk vroeg Samuel daarop om een koning³⁶. Het volk was nog steeds niet verlost van de wens net zo te zijn als omringende

---

³⁴ De boeken Rechters, Koningen en Kronieken staan vol met verhalen over afgoden als Baäl en Astarte

³⁵ zie Jozua 23 en 24

³⁶ 1 Samuel 8, NBV

volken. God toont opnieuw zijn geduld met Israël en draagt Samuel op de wens van het volk in te willigen. De eerste koning werd Saul, deze verspeelde echter al snel de gunst van God. De Here had Saul opgedragen de Amalekieten uit te roeien voor wat ze Israël hadden aangedaan in de woestijn tijdens de reis naar het beloofde land³⁷. De Here droeg Saul op 'alles en iedereen' te doden³⁸ maar Saul spaarde het leven van de koning van de Amalekieten en voldeed daarmee niet aan de opdracht van God. Na deze ongehoorzaamheid verwerpt God Saul als koning over Israël.

De volgende koning werd David, de man naar Gods hart aan wie God een bestendig koningschap zou geven. God beloofde David dat het koningschap van zijn huis niet meer zou wijken zoals dat wel met Saul was gebeurd. David had als koning de taak gekregen Israël rust te bezorgen door al haar vijanden te verslaan. God stond David echter niet toe een tempel voor hem te bouwen³⁹. Er kleefde bloed aan Davids handen, door alle oorlogen die hij had gevoerd. Daarom zou de taak van de tempelbouw doorgeschoven worden naar Davids zoon Salomo. Salomo deed lang wat God van hem vroeg maar ook hij verviel uiteindelijk in zonde. Hij eigende zich vrouwen toe uit volken waarvan God had gezegd dat Israël zich daarmee niet in mocht laten⁴⁰. God maakte daarom een einde aan de periode van vrede en veiligheid in het koninkrijk van Israël. Het gevolg hiervan was een scheuring van het rijk: de zoon van Salomo, Rechabeam bleef koning over Juda en Benjamin (Juda of 'tweestammenrijk'), de overige stammen (Israël of 'tienstammenrijk') kwamen onder bewind van Jerobeam, een van Salomo's vroegere ambtenaren.

Verstoting van Israël en Juda, ballingschap

De tijd die hierop volgt, kenmerkt zich wederom door afval van de Here en afgodendienst. Met name Israël had zich onder Jerobeam van God afgezonderd⁴¹. Zij dienden afgoden en hielden zich niet aan de geboden van God. Ondanks herhaalde waarschuwingen bleven zij volharden in zonde. Het gevolg hiervan was dat God hen verstootte en hen in de macht gaf van de Assyrische koning. Deze voerde hen weg en liet ze niet terugkeren.

Ook de geschiedenis van Juda kenmerkt zich door ongehoorzaamheid aan de Here. Een schaarse uitzondering hierop is koning Hizkia over wie de schrijver zegt: "Nooit, noch voor noch na zijn tijd, is hij geëvenaard; door geen van de koningen van Juda. Hij was de Heer toegedaan en heeft zich nooit van hem afgekeerd; hij hield zich aan de geboden die de heer aan Mozes heeft gegeven"⁴². Meteen na het koningschap van Hizkia ging het echter alweer mis.

In de tijd van Hizkia profeteert ook één van de grote profeten: Jesaja. Zijn profetieën hebben betrekking op de ontrouw van het volk, dat zijn bescherming bij andere volken zoekt in plaats van bij God⁴³. Jesaja noemt het volk regelmatig een verdorven geslacht en een ontrouw volk. Daaruit blijkt dat er sinds de verlossing uit de slavernij van Egypte weinig is veranderd.

---

³⁷ Exodus 17: 8-16

³⁸ 1 Samuel 15:3, NBV

³⁹ 2 Samuel 7

⁴⁰ 1 Koningen 11

⁴¹ De profeet Hosea beschrijft deze tijd

⁴² 2 Koningen 18:5-6, NBV

⁴³ Bijvoorbeeld Jesaja 30:1-5 en Jesaja 31

Jesaja voorspelt in zijn profetieën de periode van ballingschap in Babylonië, maar ook Gods redding daaruit⁴⁴.

Na het koningschap van Hizkia, stelde koning Manasse de afgodendienst weer in en deed het werk van Hizkia teniet. Daarop volgde Josia die God wel wilde dienen. Hij was echter de laatste koning die dat deed want alle koningen (vier in getal) daarna deden 'wat slecht was in de ogen van de Heer'. De profeet Jeremia leefde in die tijd. Zijn profetieën spreken net als die van Jesaja over de dwaasheid, ontrouw en verdorvenheid van het volk Israël. Hij waarschuwt hen dat ze ten onder zullen gaan als ze zich niet bekeren tot God⁴⁵. Verderop in Jeremia wordt dit ook werkelijkheid. De Here geeft Juda over aan de koning van Babylon Nebukadnessar. Deze koning valt het land binnen en maakt de koning van Juda tot zijn vazal en belastingplichtige⁴⁶. God had Juda nu echt verstoten vanwege de zonden die het had begaan. Jeruzalem werd verwoest (inclusief de door Salomo gebouwde tempel) en het volk werd weggevoerd⁴⁷. Vanaf dat moment begint de profeet echter ook direct het volk te bemoedigen en belooft het dat God het weer zal terugbrengen in het beloofde land⁴⁸. In Jeremia 50 wordt de val van het Babylonische rijk aangekondigd en voorzegt Jeremia dat het volk Israël samen met het volk van zal Juda terugkeren.

Terugkeer van Gods volk in Israël, verwachting van de Messias

Jeremia had het al voorzien in hoofdstuk 29:10: zeventig jaar nadat God het volk in ballingschap had gestuurd, liet hij Koning Cyrus van Perzië een besluit uitvaardigen waarin hij alle leden van het volk Israël toestond terug te keren naar hun land en in Jeruzalem de tempel weer op te bouwen⁴⁹. Ondanks verzet van de huidige bewoners van het land lukt het de Israëlieten toch de tempel weer te herbouwen. Ook de stad Jeruzalem wordt herbouwd en er wordt toegezien op naleving van de geboden⁵⁰. In de tijd tussen Maleachi (het laatste boek van het Oude Testament) en de geboorte van Jezus is Israël onderworpen aan verschillende machten (zie ook de geschiedenis van Jeruzalem hiervoor). Hoewel Israël van de Perzische koning terug mocht keren uit ballingschap naar het beloofde land heeft het alleen onder de Maccabeëen zelfbestuur gekend. Na iets meer dan honderd jaar moest Israël echter weer buigen voor de Romeinse keizer.

Israël als 'soevereine' staat in het Oude Testament

Hiervoor is gebleken dat Israël een historie heeft van ongeloof en afval van God. Ze liepen andere goden achterna en hielden zich niet aan de wetten van Mozes. Aangenomen kan worden dat de Joden die zich wel aan deze wetten hielden (de 7000 van Elia), sterk in de minderheid waren en werden gezien als een groep 'radicalen'. De meeste leden van het volk van God, dat wil zeggen de leden van de twaalf stammen, mengden zich naar hartenlust met

---

⁴⁴ Een belangrijk thema door heel Jesaja heen: De Here straft rechtvaardig maar brengt ook redding wanneer het volk berouw toont. Ondanks de voortdurende ongehoorzaamheid van het volk blijkt steeds weer dat God trouw blijft en zijn volk zal verlossen.

⁴⁵ Jeremia 6, 7, 11 en 13, NBV

⁴⁶ Vergelijk 2 Koningen 24 en Jeremia 27, NBV

⁴⁷ Vergelijk Jeremia 52 en 2 Koningen 24:20 en hoofdstuk 25

⁴⁸ Jeremia 29:10, NBV

⁴⁹ Ezra 1, NBV

⁵⁰ Nehemia 8, 9, en 13:15, NBV

de inheemse volkeren. Ondanks de grote woorden uit Deuteronomium en Jozua hebben de Israëlieten de inheemse Kanaänitische volken nooit helemaal uitgeroeid. Integendeel, ze knoopten handelsbetrekkingen aan, haalden vrouwen uit hun midden en onderwierpen ze voor herendienst als ze daar de middelen voor hadden⁵¹.

Het niet in zijn geheel veroveren van het land had in het begin overigens een praktische reden. De Israëlieten waren simpelweg een te klein volk om het land in één keer in te nemen. Het land in één keer innemen zou namelijk tot gevolg hebben dat het grondgebied te groot zou zijn om te bewerken. Daarom bleef totale inname van het land achterwege. Dat schiep de mogelijkheid voor de Israëlieten om allianties aan te gaan met andere volkeren. Het gevolg hiervan was wel dat men delen van andere godsdiensten leende en verviel in afgodendienst. Andersom namen de omliggende volken ook aspecten van het Jodendom over. Het niet volledig uitroeien van de andere volken; en het overnemen van andere godsdiensten heeft als uiterste consequentie gehad dat de Joden alles verloren en in ballingschap werden gevoerd, overigens wel onder de belofte dat zij zouden mogen terugkeren.

Israël en het Nieuwe Testament

In het deel hiervoor is onder meer gesproken over de profeet Jesaja. Hierna gaan we in op Israël in het Nieuwe Testament, daarbij is het goed om een belangrijke grondslag voor de evangeliën, de profetieën van Jesaja over de komst van de verlosser, er nog eens bij te halen. Jesaja profeteert op meerdere plaatsen over de komst van Jezus⁵². Deze profetieën vormen een belangrijke schakel tussen het Oude en het Nieuwe Testament. Het Nieuwe Testament begint immers met de vier evangeliën die vertellen over de geboorte, het leven, het werk en de dood en opstanding van de Messias. In het Nieuwe Testament ontstaat er een breuk in het Jodendom, aan de ene kant staan Jezus en zijn volgelingen en aan de andere kant staan de Joden die Jezus weigeren te erkennen als de Messias.

Het begin van de scheuring vormt het proces voor het Sanhedrin tegen Jezus; zijn veroordeling en zijn kruisiging. Vanaf dat moment worden de discipelen van Jezus vervolgd en doen de Joodse leiders er alles aan om het volk aan zich te binden en te zorgen dat het zich niet inlaat met Jezus en zijn volgelingen, die zij bestempelen als godslasteraars en oproerkraaiers. In het Nieuwe Testament is de ongehoorzaamheid waarin Israël in het Oude Testament keer op keer verviel veranderd in ongeloof. Hierin zit een cruciaal verschil. Ongehoorzaamheid leidde in het Oude Testament tot het achterlopen van andere goden en hun priesters. In het Oude Testament volgde op een periode van ongehoorzaamheid steevast bekering tot en verzoening met God. Ongehoorzaamheid betekent tegelijkertijd dat het Joodse volk de juiste weg wel wist te vinden (de wetten en de regels uit de Torah) maar er vaak niet naar wilde leven.

De verwerping van Jezus als de Messias (het ongeloof), in het Nieuwe Testament heeft echter de consequentie dat de Joden de weg naar God niet meer kunnen vinden, omdat zij de enige weg naar God niet als zodanig herkennen. De Joden hebben zichzelf het zicht op

---

⁵¹ Zie bijvoorbeeld de list van de Chiwwieten uit Jozua 9

⁵² Jesaja 7:10-17, 9:1-6, 11:1-10, 42:1-9, 49:1-13, 50:4-9 en 53:1-12, NBV

de moederbelofte ontnomen⁵³. Ze zien niet in dat de weg naar God al sinds Jezus' dood en opstanding weer open is⁵⁴. Jezus zelf is het die zegt dat Hij de weg, de waarheid en het leven is. Niemand kan tot de Vader komen dan door Hem⁵⁵. Zolang de Joden op een andere Messias dan Jezus blijven wachten zal de weg naar God voor hen dus onzichtbaar zijn.

In Mattheüs 28 draagt Jezus zijn discipelen op alle volken tot zijn discipelen te maken, daarmee de verlossing van zonden door zijn bloed en het plan van God met mensen openstellend voor de alle volken. De apostel Paulus stelt in zijn brief aan de Romeinen dat, hoewel Israël volhardt in ongeloof, nog steeds het volk van God is⁵⁶. De Joden hebben Jezus afgewezen als hun verlosser, als gevolg waarvan Hij is gekruisigd en voor ons (maar ook voor Joden) de weg naar God weer heeft vrijgemaakt. Ondanks de scheuring in het Nieuwe Testament voelen veel christenen zich nog altijd verbonden met de Joden.

Relatie tussen Joden en christenen

De verwerping van Jezus als de Messias door de Joden heeft consequenties voor de relatie tussen het christendom en het Jodendom. In Nederland leeft onder veel christenen de overtuiging dat er ondanks het ongeloof van de Joden nog steeds een sterke binding is tussen Joden en christenen. Deze relatie tussen Joden en christenen vindt haar grondslag in de brief van Paulus aan de Romeinen. Paulus wijdt in hoofdstuk 11 een beschouwing aan de relatie tussen christenen en het volk Israël. Deze beschouwing vormt een antwoord op de vraag die hij zelf stelt aan het begin van Romeinen 11: 'Heeft God zijn volk soms verstoten?' Het antwoord van Paulus is sterk ontkennend. Verhelderend is de vergelijking die de apostel trekt tussen de tijd van Elia (Israël onder Achab, 1 Koningen 16 vanaf vers 29) en de tijd na de breuk tussen de christelijke Joden en de rest van het Joodse volk.

In de tijd van Elia waren er nog maar zeventuizend mensen over die voor God hadden gekozen in plaats van voor de Baäl. Paulus vergelijkt die zeventuizend overgebleven gelovigen uit de tijd van Elia met de christelijke Joden waartoe hij zelf ook behoort⁵⁷. Paulus vervolgt met het aanhalen wat hij daarvoor heeft gezegd over het onbegrip van Israël. Hij vraagt zich af of Israël ten val is gekomen nadat zij is gestruikeld over de steen die in Sion is neergelegd (Jezus is die steen), Israël is inderdaad gestruikeld maar zeker niet ten val gekomen. Dat Israël gestruikeld is diende de heidenen tot heil en verlossing, maar heeft niet geleid tot de verstoting van het volk Israël. Paulus hoopt dat zijn verkondiging van het evangelie de Joden zal bewegen tot bekering en verzoening en het aanvaarden van Jezus als de verlosser. Paulus schat zijn taak daarom als volgt in: Hij verkondigt de verlossing van zonden aan de heidenen met als onderliggende gedachte dat de joden jaloers zullen worden en uiteindelijk ook het evangelie aannemen.

---

⁵³ Genesis 3:15, NBV

⁵⁴ Paulus schrijft in zijn brief aan de Romeinen over het onbegrip van Israël: 'Ze handelden alsof het van hun daden afhing, en niet van het geloof. Ze zijn over de steen gestruikeld waarover geschreven staat: 'In Sion leg ik een steen neer waarover men struikelt, (...). Maar wie in hem gelooft komt niet bedrogen uit.' Romeinen 9:32 en 33, NBV

⁵⁵ Jezus zei: 'Ik ben de weg, de waarheid en het leven'. Johannes 14:6, NBV

⁵⁶ Romeinen 11:1, NBV

⁵⁷ Paulus was afkomstig uit de stam Benjamin Romeinen 11:1-5, NBV

Tot slot waarschuwt Paulus de christenen dat zij niet moeten denken boven de joden te kunnen staan. Hij benadrukt dat de wortel van het Christendom in het Jodendom ligt en niet andersom. Dit heeft tot gevolg dat er voor christenen een taak is weggelegd ten aanzien van het uitverkoren volk van God. Gods verbond met Israël geldt nog steeds en hoewel de joden Gods vijanden zijn geworden zodat wij gered konden worden, rust er juist daarom op het Christendom een speciale verplichting om zich in te zetten voor het behoud van de Joden. Natuurlijk geldt die verplichting van christenen ten opzichte van de hele mensheid maar het Joodse volk neemt een bijzondere plek in omdat God hen heeft uitverkoren en hun hart heeft verblind ten behoeve van onze redding.

Hoofdstuk 4 - Visies op Israël

Hoofdstuk 3 geeft de connectie weer die er bestaat tussen christenen en Joden. Deze connectie met het Joodse volk is essentieel voor een visie op het conflict tussen Arabieren en Joden. Met deze band in het achterhoofd is het echter nog steeds mogelijk om uiteenlopende visies te formuleren. De kern van het verschil tussen deze visies ligt in de interpretatie en de toepasselijkheid van de beloftes in het Oude Testament. Er zijn hierin een aantal groepen te onderscheiden, zoals een groep die in het ontstaan van de huidige staat Israël de vervulling ziet van profetieën uit de Bijbel, en een groep die pleit voor loskoppeling van het Bijbelse Israël van het huidige, seculiere Israël. De eerste groep wordt de filosemiten (vrienden van Israël) genoemd. Dit is een benaming die door Drs. V.M. Fiddelaar wordt gebruikt in zijn boekje 'Israël in religieus perspectief'. De tweede groep is verder onder te verdelen in aanhangers van de vervangingstheorie en de seculieren. In het komende hoofdstuk zal aandacht worden besteed aan deze christelijke visies op het conflict in Israël en de praktische consequenties ervan.

Zoals gezegd is er een band tussen het Joodse volk en christenen. Paulus maakt dit duidelijk in Romeinen 11:17-18: 'En als nu sommige takken van de edele olijfboom zijn afgebroken en u, loten van een wilde olijfboom, tussen de overgebleven takken bent geënt en mag delen in de vruchtbaarheid van de wortel, dan moet u zich niet boven de takken verheffen. Als u dat doet moet u goed bedenken dat niet u de wortel draagt, maar de wortel u.' Nog steeds zijn de Joden het uitverkoren volk van God. Ook het feit dat de Joden zelf de laatste decennia een periode van secularisatie hebben doorgemaakt verandert daar niets aan. 'God heeft zijn volk dat hij al van tevoren uitgekozen heeft, niet verstoten.'⁵⁸ Verderop in vers 24 maakt Paulus zelfs de voorrangpositie van de Joden duidelijk: 'Immers, als u die van nature een tak van de wilde olijfboom bent, tegen de natuur in op de edele olijfboom bent geënt, hoeveel eerder zullen dan zij die er van nature bij horen op de boom worden geënt!' Paulus geeft ons in datzelfde hoofdstuk te taak niet op de Joden neer te kijken om hun ongeloof, maar ze afgunstig te maken. Vanuit deze connectie voelen veel christenen zich geroepen zich in te zetten voor de Joodse zaak in Israël. Vaak delen zij de mening van de Joodse rabbi Isaac Kook dat ondanks het ongeloof van de Joden, zij nog steeds deel uitmaken van het plan van God. Hun ongeloof is dus geen reden om af te zien van steun aan Israël. Immers, ook in het Oude Testament week Israël vaak af van het pad van de Heer, maar God bleef zijn volk altijd trouw.

De visie op het huidige Israël is sterk afhankelijk van de mate waarin er een verband wordt gelegd tussen het oudtestamentische en het huidige Israël. God heeft aan Abraham en zijn nakomelingen het land Kanaän beloofd. Toen het volk na de uittocht in Kanaän aankwam hebben zij niet, zoals God had opgedragen, alle volken in het gebied uitgeroeid. In de eeuwen daarna hebben zij daar enerzijds voordeel aan gehad, maar veel vaker nadeel. Toch was er sprake van één land, Israël. Dit wordt Bijbels gezien als het heilige land, het Eretz Israel. Voor de filosemiten is het huidige Israël een vervulling van profetieën uit het Oude Testament. In Ezechiël staat: 'Ik leid jullie weg bij die volken, ik breng jullie bijeen uit die

---

⁵⁸ Romeinen 11:2^a, NBV

landen en laat je naar je eigen land terugkeren.⁵⁹ En in Jeremia: 'Want zie, de dagen komen, luidt het woord des Heeren, dat Ik in het lot van mijn volk Israël en Juda een keer breng zegt de Heere, en hen terugbreng in het land dat Ik aan hun vaders gegeven heb, zodat zij het zullen bezitten.'⁶⁰ Ook het grondgebied van Israël moet dus nog altijd worden gezien in Bijbels en religieus perspectief. Dit heeft concrete consequenties voor het grondgebied van Israël, en dan met name de bezette gebieden. De gebieden worden door de filosemieten vaak aangeduid met hun Joodse namen: Judea en Samaria. Dit geeft aan dat deze gebieden integraal onderdeel uitvormen van het Eretz Israel, ofwel het land van Israël.

Het is nu belangrijk deze visie samen te vatten alvorens de praktische gevolgen van deze mening weer te geven. Het Joodse volk in Israël is het uitverkoren volk van God, en heeft daardoor een rechtmatige claim op het door God beloofde land van Israël, Eretz Israel en haar hoofdstad Jeruzalem. Door de historische en Bijbelse band die wij als christenen hebben is het onze taak de Joden hierin te steunen.

Zoals gezegd heeft deze mening wel een aantal praktische bezwaren. Wat hierboven is geformuleerd klinkt erg goed, maar botst in de praktijk met de status quo. In het historische gebied van Israël leeft inmiddels ook het volk van de Palestijnen. De grootste groepen Palestijnen zijn tijdens de onafhankelijkheidsoorlog gevlucht. Een tweede groep is in 1967 gevlucht en leeft sindsdien in de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook. De aanwezigheid van deze groepen Palestijnen belet de ontwikkeling van een overwegend Joodse staat in het Eretz Israel. Israël zit hierbij in moreel en praktisch opzicht in een impasse. Het verzelfstandigen van de Gazastrook en de Westelijke Jordaanoever zou leiden tot het creëren van een nieuw front waarachter de tegenstanders van de Israëlische staat zich kunnen groeperen. Ook betekent de twee-statenoplossing het weggeven van land wat door God aan Israël is gegeven. Tegelijk is het annexeren van de gebieden ook een probleem. Wanneer alle Palestijnen in de bezette gebieden stemrecht in Israël krijgen, hebben zij de toegang tot het wapen van de interne politiek. Voor Israël is het handhaven van de status quo op het moment dus de beste oplossing. Dit is echter al het geval sinds 1967. Toch is het belangrijk te blijven zoeken naar een langdurige oplossing. Een belangrijk probleem in het bereiken van een dergelijke oplossing is het echter het probleem van de Palestijnse identiteit.

Wetenschappers zijn het er niet over eens of de Palestijnse identiteit is ontstaan als reactie op het zionisme, of dat er voor die tijd al sprake was van een Palestijns volk. Wel kan worden aangenomen dat de gezamenlijke haat tegen Israël een belangrijk onderdeel van de Palestijnse identiteit uitmaakt. De afwezigheid van een diepgewortelde historische identiteit die losstaat van het conflict leidt in de praktijk tot een versplinterd volk. Dit gebrek aan samenhang maakt gesprekken over vrede lastig, aangezien verschillende groeperingen verschillend vorm geven aan de haat tegen Israël. Dit werd ook zichtbaar in de geschiedenis van het conflict. In 1993 wierp Arafat, als leider van de PLO zich op als woordvoerder voor het Palestijnse volk. Aan de vooravond van het sluiten van de Oslo-akkoorden, erkende Israël de PLO en de PLO Israël. Deze rol is echter nooit tot stand gekomen door interne

---

⁵⁹ Ezechiël 36:24, NBV

⁶⁰ Jeremia 30:3, NBV

verkiezingen maar vooral door de erkenning van de PLO door Israël en de interne steun van de PLO. Dat Arafat niet het hele volk vertegenwoordigde werd al snel duidelijk. Direct na het sluiten van de Oslo-akkoorden, lanceerde Hamas een nieuwe golf terroristische aanslagen. De interne verdeeldheid van de Palestijnen en de corruptie van Arafats partij, maakte van Arafat uiteindelijk een politieke lege huls. In de periode na 2004 is deze verdeeldheid nog duidelijker geworden door de interne conflicten tussen Hamas en Fatah (onderdeel van de PLO). Belangrijk is het wel om te vermelden dat niet alleen de Palestijnen strijden met interne verdeeldheid. Ook in Israël bestaan zeer uiteenlopende meningen over het conflict. Aan Israëlsche zijde wordt deze verdeeldheid echter beter gekanaliseerd door een democratisch stelsel. Toch is er nog steeds sprake van Joods geweld door radicale zionistische groeperingen. De belangrijkste uiting hiervan was de moord op de Israëlsche premier Yitzhak Rabin in 1995.

Ook het recht op Jeruzalem vormt een obstakel voor de vrede. In hoofdstuk 2 werd duidelijk dat deze stad plaats biedt aan een aantal heilige plaatsen voor zowel Joden, moslims als christenen. Dit resulteert in een bron van verdeeldheid voor de betrokken godsdiensten.

Samenvattend betekent dit dat er drie grote obstakels voor de vrede zijn: de bezette gebieden met de Palestijnen, het gebrek aan eenheid binnen het Palestijnse volk en het recht op de stad Jeruzalem. Volgens de filosemiten moet de oplossing voor deze obstakels niet worden gezocht in seculiere hoek. Op dit moment wordt Israël bestuurd als seculier democratisch land, waar ook grote groepen zionistische, niet-religieuze Joden actief zijn. Dominee Poot van Christenen voor Israël vindt deze vorm van bestuur niet de meest ideale. Een heilig land met een heilig volk moet heilig bestuurd worden. Hij zegt hierover dat een theocratie voor Israël de beste oplossing zou zijn. De huidige regering regeert volgens hem als de slechte koningen uit het Oude Testament. Het is belangrijk dat ze luisteren naar God voor een oplossing. In hoofdstuk 3 werd het al genoemd: ontrouw aan God leidt tot onderdrukking en rampspoed, maar bekering en inkeer hebben redding en voorspoed tot gevolg. Een pamflet van Christenen voor Israël geeft deze visie weer:

De terugkeer en herstel van Israël is in Gods hand, maar daar hebben de Palestijnen helaas geen zicht op. Deze religieuze tegenstelling maakt het onmogelijk dat de twee volken naast elkaar kunnen leven in één land. Noch kunnen er twee aparte staten zijn in hetzelfde gebied. Er moet recht geschieden zodat de terechte bewoners in het land zullen wonen.⁶¹

Om kort samen te vatten: Israël is het heilige land van de Joden en de Joden hebben een rechtmatige claim op het land, inclusief Jeruzalem. Een vergelijkbare mening is ook altijd verwoord in het verkiezingsprogramma van de ChristenUnie. In de laatste uitgave daarvan

---

⁶¹ *De achtergronden van het Palestijnse vluchtelingenprobleem*, Brochure No.6, Christenen voor Israël.

stonden de woorden: 'De Nederlandse ambassade dient in Jeruzalem, de ongedeelde hoofdstad van de staat Israël, te worden gevestigd.'⁶²

Veel mensen vinden echter dat deze mening geen recht doet aan de positie van de Palestijnen. Feit blijft dat in het heilige land van Israël ongeveer vier miljoen Palestijnse Arabieren wonen. Zoals eerder genoemd zit Israël wat betreft de conventionele oplossingen in een impasse. De filosemitische houding en de daarbij horende oplossingen gaan voorbij aan het feit dat niet alleen de Joden, maar inmiddels ook de Palestijnen een claim kunnen maken op –in ieder geval- een deel van het grondgebied. Al voor het jaar 1000 woonden er grote groepen Arabieren (overigens zij aan zij met Joden) in Palestina.

Loskoppeling

Een tweede visie op het conflict kan worden geformuleerd wanneer de huidige staat Israël los wordt gekoppeld van het Bijbelse Israël. Wanneer dat gebeurt, is Israël niets meer dan een seculiere staat. Deze loskoppeling kan echter op twee manieren. De eerste wijze is de seculiere wijze, waarbij de Bijbel geen rol meer speelt in het conflict. De tweede wijze waarop dit kan is op de manier van de vervangingstheorie. Uiteraard wordt het conflict in Israël een seculier conflict wanneer de Bijbel in zijn geheel niet betrokken wordt bij het conflict. De vervangingstheorie is daarom voor onze discussie relevanter.

Recent heeft de ChristenUnie kiesvereniging Lelystad een document uitgebracht waarin zij de vervangingstheorie uiteenzet en verdedigt. Deze theorie gaat er vanuit dat door de verbreding van het evangelie voor de volken, de beloftes aan Israël alleen nog in algemene zin van toepassing zijn op de christenen. Jezus is gestorven voor de zonden van de wereld waardoor Gods beloften gelden voor een ieder die in Hem gelooft. In de discussienotitie van kiesvereniging Lelystad staat het helder verwoord⁶³:

In het NT wordt een geweldige verbreding van de beloften van God zichtbaar. De beloften zijn niet meer beperkt tot het volksbestaan van de Israëlieten, maar hebben betrekking op allen die in de Heer geloven, Joden en niet-Joden. De biologische afstamming van Abraham is niet meer bepalend voor de vraag wie Gods Volk is, maar of men in Christus gelooft. Dat Volk van God, de gemeente van Christus, is de drager van de belofte geworden: "want voor u geldt deze belofte, evenals voor uw kinderen en voor allen die ver weg zijn en die de Heer, onze God, tot zich zal roepen" (Handelingen 2:39).

En verderop:

---

⁶² Verkiezingsprogramma ChristenUnie 2006, p. 44

⁶³ Discussienotitie Kiesvereniging Lelystad, april 2007, <http://lelystad.christenunie.nl/standpunten>, p.2

Een en ander betekent dat er geen onderscheid meer is tussen Joden en andere volken en dat het etnische volk van Israël niet Gods Volk meer kan worden genoemd. Het is niet de drager van de beloften. We zien hierin dat het God niet alleen om het joodse volk ging, maar dat volk (ook) als middel gebruikte om het heil wereldwijd krachtig te doen werken. Dat was al aan Abraham beloofd: in u zullen alle volken der aarde gezegend worden.

Ook de Palestijnse christen Naim Ateek is het hiermee eens. Naim Ateek⁶⁴ werd tijdens de onafhankelijkheidsoorlog verdreven uit zijn huis ten Zuiden van het meer van Galilea. 'Ateek stelt heel duidelijk dat de staat Israël zoals die er nu is, niet de opvolging is van het Bijbelse Israël. (...) Wat hij ten stelligste afwijst, is de gedachte als zou Israël de vervulling zijn van oudtestamentische profetieën.'⁶⁵ Hij pleit ervoor dat Israël niet meer wordt gezien als het heilige land, maar gewoon wordt gezien als een seculier land. Hij vindt dat de Joden een beeld hebben van God als een nationalistische God. Deze vervangingsvisie heeft als consequentie dat het land van Israël niet langer wordt gezien als het Eretz Israel, maar gewoon als land, wat een twee-statenoplossing mogelijk maakt. In zijn boek zegt Ateek:

Het bijzondere is universeel geworden. De zegen van Gods bekommernis om één volk wordt universeel gemaakt teneinde ieder volk en ieder land te omvatten. Daaruit volgt dat iedere natie over zichzelf kan zeggen: "dit is Gods grond, Gods land, dit is een deel van Gods wereld. Dit is het land des Heren en de Heer verlangt een leven van recht en gerechtigheid in ons land."⁶⁶

Deze visie heeft een aantal praktische consequenties. Allereerst worden de bezette gebieden niet langer gezien als onderdeel van het Eretz Israel, dat standpunt opent de weg naar een twee-statenoplossing. Eerder werd echter al genoemd dat een twee-statenoplossing voor Israël gelijkstaat aan het openen van een extra front, hoewel het de vraag is of de meerderheid van de Palestijnen uit is op vernietiging van de staat Israël. Daarbij zijn veel aanhangers van deze visie ervan overtuigd dat veel van het Palestijnse protest is geboren uit onmacht en onderdrukking van de Palestijnen. Zij wijzen hierbij ook op de akkoorden van 1993 waarbij door de PLO de staat Israël werd erkend. Dit geeft aan dat er voor veel Palestijnen een reële mogelijkheid is tot verzoening. De extremistische en terroristische groeperingen onder de Palestijnse bevolking blijven echter een probleem.

De tweede consequentie heeft betrekking op de nederzettingen die door Israël zijn gebouwd in de betwiste gebieden. De rechtmatigheid van deze nederzettingen wordt door velen hevig ontkent. Zij zijn van mening dat deze nederzettingen onderdeel uitmaken van de Israëlische

---

⁶⁴ *Israël in religieus perspectief*, Drs. V.M. Fiddelaar, Kok, Kampen 1995, p30-35

⁶⁵ *Israël in religieus perspectief*, Drs. V.M. Fiddelaar, Kok, Kampen 1995, p31

⁶⁶ *Israël in religieus perspectief*, Drs. V.M. Fiddelaar, Kok, Kampen 1995, p32

politiek om een voldongen feit te creëren dat vervolgens niet meer teruggedraaid kan worden. Ook de muur die door Israël door de bezette gebieden is gebouwd wordt afgekeurd. De oplossing van het conflict wordt door deze groep gezocht in de ontwikkeling van twee staten.

Conclusie

De strijd tussen de Joodse en de Arabische bevolking wordt gekarakteriseerd door propaganda, verraad en een dubbele agenda van beide partijen. Zelfs na het sluiten van de vredesverdragen in 1993 werd door Arafat intern een andere boodschap uitgedragen dan extern. Zoals in 1996 in een toespraak voor veiligheidstroepen van de Palestijnse Autoriteit (PA): 'Zij zullen vechten voor Allah en zij zullen doden en gedood worden, en dit is een plechtige eed. (...) Ons bloed is goedkoop vergeleken bij de zaak die ons samen heeft gebracht en die ons nu en dan verdeelt. Maar binnenkort zullen wij elkaar in de hemel ontmoeten.'⁶⁷ Echter, niet alleen Arafat en de Palestijnen hebben laten zien een dubbele agenda te bezigen. Ook Israël heeft tegenover de internationale gemeenschap niet altijd open kaart gespeeld over haar beleid ten aanzien van de Palestijnen.

Perspectief wil vanuit een open houding kijken naar het conflict. In deze scripta hebben we getracht op een objectieve manier het conflict in beschouwing te nemen en recht te doen aan de belangrijkste christelijke visies op het conflict. We beseffen dat het vrijwel onmogelijk is om een basis te creëren waarin iedereen zich kan vinden, maar hebben niettemin geprobeerd daaraan vorm te geven. Ook zijn wij van mening dat de verschillende visies op het conflict voorbijgaan aan het menselijke verhaal. Voor veel Palestijnen en Israëli's is de dagelijkse realiteit het wonen in een land waar ze onveilig zijn. Toch willen ze zich niet laten wegjagen. De gewone burger is vaak niet op de hoogte van alle intriges aan beide zijden. Daarnaast zijn de burgers vaak gemakkelijk te beïnvloeden door propaganda als gevolg van de situatie waar ze zich in bevinden en het gebrek aan opbouwende communicatie met het andere volk.

1) Perspectief wil dat er aandacht komt voor de humanitaire situatie in dit conflict. Het denken in termen van volken en religies mag niet langer belangrijker zijn dan mensen in schrijnende situaties. De angst voor bomaanslagen onder de Israëli's en de onderdrukking en erbarmelijke omstandigheden onder de Palestijnen dragen alleen maar bij aan de haat en de negatieve vicieuze cirkel. De Amerikaanse presidentskandidaat Barack Obama drukte dit gevoel heel goed uit in een interview: 'het menselijke verhaal is universeel.'⁶⁸ Uiteindelijk willen de meeste mensen gewoon een normaal leven hebben, zorgen voor hun man of vrouw en hun kinderen veilig kunnen opvoeden. De voortdurende strijd daarentegen creëert mensen met kwaad in hun ziel en wraak in hun ogen. Zoals in hoofdstuk 1 al werd aangegeven dienen de Israëlische gevangenen als 'Intifadah-universiteiten'. Aan de andere kant creëren de terroristische aanslagen verbitterde mensen aan Israëlische zijde. De haat maakt elke vorm van samenwerking en oplossingsgericht denken onmogelijk.

2) Perspectief wil de band die we hebben met het land Israël en het Joodse volk benadrukken. Dat is een belangrijke inzet geweest in deze scripta. Hoewel deze band ons er niet van weerhoudt kritisch te blijven kijken naar de Israëlische politiek zijn we ons er ten volle van bewust dat onze religieuze wortels bij de Joden liggen. Daarom moeten we Israël steunen.

---

⁶⁷ W. Kortenhoeven, de Kern van de Zaak, Aspekt, Soesterberg 2005, p. 49

⁶⁸ Oprah Winfrey Show, 18 oktober 2006

Dat is ook de reden geweest voor het behandelen van twee belangrijke christelijke visies op het conflict, in hoofdstuk 4. Enerzijds die van de filosemiten die de landsbeloften nog van toepassing achten op de huidige staat Israël en anderzijds de vervangingstheorie die het huidige Israël loskoppelt van het Bijbelse Israël. Perspectief is van mening dat beide theorieën geen bevredigende oplossing bieden voor de huidige situatie.

De visie van de filosemiten resulteert in de volgende problemen: als er van wordt uitgegaan dat de landsbelofte voor Israël nog steeds geldt, lopen we in de praktijk tegen twee problemen aan. Ten eerste een grenzenprobleem. Er zijn veel opvattingen mogelijk over hoe de grenzen van het Eretz Israel eruit zien. Daarbij slaan alle definities van het Eretz Israel eveneens op grote delen van Syrië, Libanon, Egypte en Jordanië. Het tweede probleem is de exclusieve positie van het Joodse volk in het Oude Testament, die anders is dan in het Nieuwe Testament. In het Nieuwe Testament wordt duidelijk dat het heil beschikbaar is voor alle volken. Bovendien maakt Paulus in Romeinen 11 duidelijk dat deze posities naast elkaar kunnen bestaan. Hij roept ons zelfs op de Joden afgunstig te maken en ze zo het heil te doen inzien. Er is hier dus geen sprake van *vervanging*, maar van *verbreding*. Deze verbreding geldt dus ook voor de Palestijnen, Jezus is immers gestorven voor de zonden van de hele wereld. Het is dus onduidelijk hoe aan deze exclusieve positie van de Joden vorm moet worden gegeven.

De visie van de vervangingstheorie biedt hiervoor een oplossing en stelt dat de beloftes uit het Oude Testament alleen nog in algemene zin van toepassing zijn op de christenen en niet langer exclusief op de Joden. Op grond van Romeinen 11 is het echter maar zeer de vraag of dat te rechtvaardigen is. In de Bijbel lezen we dat Gods beloftes eeuwig zijn. Het is een zeer grote stap deze beloftes buiten toepassing te verklaren.

Politiek beleid

We beperken ons in deze scripta tot een politieke discussie en laten de theologie voor zover mogelijk buiten dit debat. Israël is een belangrijk land, waar het Joodse volk woont, het volk van God. Aangezien wij een belangrijke historische en vooral religieuze band hebben met dit volk, verdient het onze steun. Deze steun is liefdevol maar niet onvoorwaardelijk. Het is wellicht te vergelijken met een familierelatie. Je steunt de ander waar mogelijk, maar wijst op fouten waar nodig. Hiermee bedoelen wij met name de behandeling van de Palestijnen. In Leviticus 19:33 (NBV) gebiedt God het volgende:

Iemand die als vreemdeling in jullie land verblijft, mag je niet onderdrukken. Behandel vreemdelingen die bij jullie wonen als geboren Israëlieten. Heb hen lief als jezelf, want jullie zijn vreemdelingen geweest in Egypte.

Een goede behandeling van de Palestijnen is voor ons belangrijk. Uiteraard zijn veiligheidsmaatregelen nodig tegen de haat van extremisten, maar het leven van Palestijnen mag niet onnodig moeilijk gemaakt worden. Er moet ruimte zijn voor het doorbreken van de vicieuze cirkel die de wederzijdse haat met zich mee brengt.

Het feit dat Israël in alle opzichten een modern land is betekent ook dat het zich openstelt voor controle door de internationale gemeenschap. Kritiek vanuit deze gemeenschap moet echter niet gestoeld zijn op een anti-Israëliëse sentimenten, maar op internationaal recht.

Aan Israëlische zijde moet deze kritiek ook niet worden geïnterpreteerd als antisemitisme maar als bewaking van goede internationale verhoudingen. Hieruit volgt dat het voor Nederland belangrijk is goede relaties te onderhouden met Israël.

Uit bovenstaande tekst word duidelijk dat wij Israël willen steunen vanuit een belangrijke historische en religieuze band. Ook willen wij het idee van het Eretz Israel verwerpen noch propageren. Wij zijn van mening dat een eventueel nieuw vredesproces met de Palestijnen mogelijk moet zijn. Binnen een dergelijk vredesproces moet niet alles mogelijk, maar wel alles bespreekbaar zijn. De aanleiding voor het schrijven van deze scripta was de tekst in het huidige verkiezingsprogramma van de ChristenUnie, waarin aangegeven werd dat Jeruzalem de ongedeelde hoofdstad moet zijn van Israël. Ongeacht de waarde van dit standpunt denken wij dat dit uitgangspunt geen vruchtbare basis voor vrede biedt. Verder gaat het voorbij aan het gegeven dat er al 2000 jaar Arabieren in Jeruzalem wonen (Psalm 87). Een partijstandpunt waarin staat dat Jeruzalem de ongedeelde hoofdstad van Israël is past niet bij een open houding in het vredesproces, aangezien het bespreking van die deling bij voorbaat onmogelijk maakt. Bovendien zijn wij van mening dat het niet aan de ChristenUnie is voor Israël te bepalen of de hoofdstad al dan niet gedeeld kan worden. Hieruit volgt dat PerspectieF uit het ChristenUnie-standpunt het woord 'ongedeeld' het liefst ziet verdwijnen. Ons argument is dus een staatsrechtelijk argument dat stelt dat het ene land niet voor het andere land moet bepalen wat ze met haar hoofdstad doet. Hiermee wil PerspectieF niet zeggen dat Jeruzalem gedeeld dient te worden: het is aan Israël om dat te bepalen.